

Vlada Crne Gore

Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera

***Nacionalni akcioni plan za rješavanje
pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i
trgovine pticama selicama za period 2025-
2030. godine***

Oktober, 2025;

PRIPREMILE

Anela Sijarić Đečević (Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera);

Aleksandra Stijović (Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera);

UČESTVOVALI

Predstavnici Radne grupe za izradu teksta Nacionalnog Akcionog plana za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama 2025 – 2030. godina koju je formiralo Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera u sledećem sastavu:

Andrej Vizi, Prirodnjački muzej Crne Gore – član;

Dejan Filipović, Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera- ekološka inspekcija – član;

Miloš Janković, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – član;

Marko Mugoša, Osnovno državno tužilaštvo – član;

Nela Vešović Dubak, Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore – članica;

Vladan Femić, Agencija za upravljanje zaštićenim područjima Podgorice – član;

Mile Glavičanin, Opština Kolašin – član;

Milo Mihaljević, Lovački savez Crne Gore – član;

Jovana Janjušević, NVO Centar za zaštitu i proučavanje ptica - članica;

Saša Roćen, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija – član;

Darko Saveljić, Agencija za zaštitu životne sredine – član;

Rade Keković, Zavod za školstvo – član;

Ljubo Pavićević, Ministarstvo pravde – član;

Joveta Terzić, Uprava za gazdovanje šumama i lovištima Crne Gore – član.

Nacionalni akcioni plan za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama za period 2025-2030. godine je izrađen u saradnji sa Centrom za zaštitu i proučavanje ptica koji su tokom 2020.godine u okviru projekta „Funkcionalni sistem odmorišta i zimovališta duž Jadranskog migratornog koridora – faza 4“, pripremili Nacrt nacionalnog akcionog plana borbe protiv nelegalnog ubijanja ptica 2020-2030.

Sadržaj:

Skraćenice	12
1. Sažetak	14
2. Uvod.....	15
3. Namjena Nacionalnog akcionog plana za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama za period 2025-2030. godine.....	18
4. Zakonodavni okvir	19
4.1. Analiza strateškog okvira	23
4.2. Međunarodni sporazumi.....	26
5. Ornitofauna Crne Gore	29
5.1. Najčešći zločini protiv divljih ptica u Crnoj Gori	32
6. Faktori koji omogućavaju nelegalno ubijanje ptica	41
6.1. Nizak stepen detekcije	41
6.2. Slabosti u sistemu sprovođenja zakona	42
7. Monitoring i evaluacija	44
8. Finansiranje	46
8.1. Okvirna procjena troškova po starteškim oblastima	46
8.2 Izvori finansiranja	47
8.3 Preporuke za finansijsku održivost	48
9. Literatura:	49
10. Akcioni Plan za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama za period 2025-2030. godine	50

Skraćenice

UP	Uprava policije
MEORRS	Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera
MPŠV	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
UCG	Univerzitet Crne Gore
MPNI	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MVP	Ministarstvo vanskih poslova
OB	Odjeljenja bezbjednosti
VDT	Vrhovno državno tužilaštvo
UC	Uprava carina
UBHV	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove
NVO	Nevladine organizacije
NTO	Nacionalna turistička organizacija
LTO	Lokalne turističke organizacije
JPNP	Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore
ZZŠ	Zavod za školstvo
CZIP	Centar za zaštitu i istraživanje ptica
PMCG	Prirodnjački muzej Crne Gore
LS	Lovački savez Crne Gore
CBD	Konvencija o biološkoj raznovrsnosti
CMS	Konvencija o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja
RSP	Rimski strateški plan
MIKT	Konvencija o migratornim vrstama
NSBAP	Nacionalna strategija biodiverziteta sa akcionim planom 2016-2020
Bernska konvencija	Konvencija o zaštiti evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa
Bonska konvencija	Konvencija o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja

1. Sažetak

Zakon o zaštiti prirode (čl. 87, stav 2), propisuje zaštitu divljih vrsta ptica koje žive u prirodi, sprovođenjem mjera za očuvanje diverziteta i površina staništa za sve vrste ptica, kao i očuvanje i upravljanje ptičijim staništima u skladu sa ekološkim potrebama unutar područja zona ekološke mreže i van njih. Takođe, uključuje i preduzimanje mjera kako bi se izbjeglo zagađivanje ili propadanje staništa ili bilo kakvo uznemiravanje koje utiče na ptice u okviru ekološke mreže.

Zajedničkom pozicijom EU za Poglavlje 27 definisana su završna mjerila koje je Crna Gora u obavezi da ispuni kako bi dostigla internu spremnost za zatvaranje poglavlja u narednom periodu. U dijelu završnog mjerila 5. mjerama 5.21 Održavanje populacije ptica na odgovarajućim nivoima, unutar i van specijalno zaštićenih područja (Special Protected Areas u daljem tekstu SPA) i mjere 5.22 Zaštita staništa vrsta ptica iz Aneksa I, Direktive o pticama (povezano sa mjerom 5.7) i migratornih vrsta koje se redovno vraćaju, neophodno je definisati i izraditi opšte mjere za održavanje populacije ptica na odgovarajućim nivoima, unutar i van SPA kao i mjere za zaštitu staništa vrsta ptica iz Aneksa I Direktive o pticama i migratornih vrsta koje se redovno vraćaju.

Takođe, Sekretarijat Konvencije o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja (CMS) i Konvencije o zaštiti evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa su donijeli ključni strateški okvir - Rimski strateški plan (RSP) od 2020-2030.godine, iz kojeg proizilazi Akcioni plan koji su zemlje članice dužne da implementiraju.

Iz svega prethodno navedenog, proizilazi obaveza da i Crna Gora donese Akcioni plan za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama za period 2025-2030. godine.

2. Uvod

Ptice su grupa organizama koja igra veoma važnu ekološku ulogu jer su značajan dio lanaca ishrane, te učestvuju u kruženju materije i protoku energije kroz ekosisteme. Najbolji su indikator stanja životne sredine i na vrhu su piramide ishrane. Sve što se događa s prehrambenom bazom na donjim spratovima piramide, reflektuje se na ptice. Pored svoje ekološke uloge, one su vrlo bitne i za čovjeka, njihovo meso i jaja predstavljaju značajan dio ljudske ishrane.

Ptice regulišu populacije štetočina i parazita u poljoprivrednim sistemima, raznose polen i sjeme te pospješuju procese rekolonizacije i revitalizacije staništa (npr. opožarenih površina, degradiranih šuma itd). Ptice se mogu držati i kao kućni ljubimci i predmet su hobija i rekreacije (golubarenje, držanje ptica pjevačica u kavezima, sokolarenje).

Takođe, mogu imati i veoma vazan elemenat u kulturnoj baštini (npr. simbol nacije), gdje svojim izgledom i pjesmom pružaju estetski ugođaj. Česta su inspiracija i u različitim umjetnostima kao i u nauci i tehnologiji.

Prema posljednjim naučnim istraživanjima, po IUCN Crvene liste 2020 – 2023.godine, na globalnom nivou nestalo je 159 vrsta ptica, 226 je kritično ugroženih, 447 vrsta je u opasnosti, dok je 773 ranjivih. Ukoliko se posmatraju staništa na lokalnom nivou, situacija je alarmantna. Lov i krivolov, uništavanje i fragmentacija staništa, zagađenje i klimatske promjene najznačajniji su uzročnici nestanka ptica.¹

Činjenica da je svaka osma vrsta ptica u Evropi ugrožena, dodatno upozorava na potrebu za hitnom akcijom. Svjedoci smo svakodnevnog nestanka biodiverziteta, pogoršavanja stanja staništa, klimatskih promjena koje moraju ujediniti civilizaciju da bi opstali i ptice i ljudi.²

Pored navedenog, ilegalne aktivnosti, poput krivolova i trovanja divljih životinja, uobičajene su širom svijeta i ugrožavaju biološku raznolikost u mnogim kopnenim i vodenim ekosistemima. Ptice se koriste kao kućni ljubimci ili za izlaganje (37% svih vrsta ptica), ili se love za hranu (14%) i sport (4%) (Butchart, referenca Butchart 2008). Magnin (1991) je procijenio da se svake godine u mediteranskim zemljama ilegalno ubije i uhvati milijardu ptica selica, uključujući oko 100.000 grabljivica i „vjеровatno mnogo miliona“ jedinki zaštićenih vrsta ili vrsta koje se mogu loviti, a koje

¹ ["IUCN Red List version 2020-3"](#)

² State of the World's Birds 2022 (BirdLife International)

su ilegalno ubijene. Ove studije su povećale razumijevanje širine i potencijalnog obima i razmjera ilegalnih aktivnosti koje se odvijaju u mediteranskoj regiji i pružaju korisne kvalitativne informacije, ali postoji malo robusnih kvantitativnih informacija o identitetu uključenih vrsta, ukupnom broju pogođenih pojedinačnih ptica, uticajima na populacije ptica, trendovima tokom vremena, najznačajnijim ilegalnim aktivnostima, najznačajnijim motivacijama za ilegalno ubijanje i hvatanje ili geografskim varijacijama među svim ovim. Iako su neki kvantitativni podaci dostupni za neke mediteranske zemlje: npr. Raine (Referenca Raine2007) za Maltu, BirdLife Cyprus (2015a) za Kipar, Mikuška et al. (Referenca Mikuška, Horvat, Tomik i Miskuka2014) za dijelove Hrvatske, Murgui (Referenca Murgui2014) za dijelove Španije, takvi podaci nedostaju iz drugih, te je slika cijelog regiona još uvijek nejasna.

Prepoznajući da ilegalno ubijanje i hvatanje ptica predstavlja značajan problem očuvanja, međunarodne aktivnosti za rješavanje ovog problema ubrzale su se posljednjih godina, a Evropska komisija je objavila „Plan puta za eliminaciju ilegalnog ubijanja, hvatanja i trgovine pticama“ (Evropska komisija 2012), Bernska konvencija je razvila „Tuniski akcioni plan za iskorjenjivanje ilegalnog ubijanja, hvatanja i trgovine divljim pticama“ (Vijeće Evrope 2013), a Konvencija o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja usvojila je Rezoluciju 2014. godine i osnovala „Međuvladinu radnu grupu za rješavanje ilegalnog ubijanja, hvatanja i trgovine pticama selicama u Mediteranu“ (UNEP/CMS 2014). Međutim, trenutni nedostatak informacija o ilegalnom ubijanju i hvatanju ptica otežava sposobnost vlada, političkih instrumenata, organizacija i inicijativa da postave odgovarajuće prioritete i riješe problem. Stoga je robusno kvantificiranje razmjera i obima ilegalnog ubijanja i hvatanja ptica i njegovog mogućeg utjecaja na pojedinačne vrste hitan prioritet (Vickery et al. Referenca Vickery, Ewing, Smith, Pain, Barlein, Skorpilov i Gregory 2014), kao i održivost ulova ptica (i legalnih i ilegalnih komponenti) na nivou seobnog puta.³

Zato je praćenje stanja populacije ptica i donošenje mjera zaštite od ključne važnosti za očuvanje ove grupe organizama.

Akcioni plan za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama za period 2025-2030. godine (u daljem tekstu Plan) osmišljen je kao alat za borbu protiv ilegalnih aktivnosti, protiv divljih ptica. Ove aktivnosti uključuju svako djelo, koje ima za cilj ubijanje, hvatanje ili trgovinu živim ili mrtvim divljim životinjama, ili njihovim dijelovima, kršeći odredbe na snazi.

Akcioni plan ima četiri strateške oblasti: (A) Edukacija i jačanje ljudskih kapaciteta, (B) Jačanje direktnog sprovođenja zakona, (C) Prevencija nelegalnog ubijanja ptica, (D) Monitoring i sakupljanje podataka.

³ Brochet et al, 2016 – Preliminary assessment of the scope and scale of illegal killing and taking of birds in the Mediterranean

Unutar svake strateške oblasti navedeno je nekoliko specifičnih ciljeva, od kojih svaki treba da bude sproveden kroz konkretne radnje.

Plan je rađen u skladu sa preporukama i smjernicama Plana rada Međuvladinog radnog tijela za nelegalno ubijanje, hvatanje i trgovinu migratornim vrstama u Mediteranu (MIKT tijelo, osnovano pod okriljem Konvencije o migratornim vrstama) za period 2016-2020 (MIKT PoW), kao i Rimskog strateškog plana za nelegalno ubijanje ptica 2020-2030. godine (pripremljenog od strane sekretarijata Konvencije o migratornim vrstama i Konvencije o zaštiti evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa).

3. Namjena Nacionalnog akcionog plana za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama za period 2025-2030. godine

Neplanirani lov, krivolov, melioracija i izgradnja infrastrukture, uključujući i objekte za proizvodnju energije, požari koji iz godine u godinu drastično mijenjaju staništa, zarastanje staništa, ilegalna sječa šuma i mnoge druge aktivnosti u prostoru, značajno utiču na stanje faune ptica u Crnoj Gori. Ukoliko ne dođe do implementacije zakona, i ukoliko se ne usvoje kvalitetniji prostorni planovi, ne redukuju se destrukcije staništa požarima, sječom šuma, zagađenjem, izvjesno je da će naredna crvena lista u odnosu na ovu biti s većim brojem vrsta u „crvenoj“ zoni.

Potreba za izradom Nacionalnog akcionog plana za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama se javlja u cilju ispunjenja navedenih međunarodnih obaveza Crne Gore, ali i u cilju regulisanja ovog problema unutar naših granica. Plan je instrument politike zaštite prirode kojim će se na sistematski i organizovan način adresirati problem nelegalnog ubijanja ptica. Da bi se to postiglo, prvo se moraju analizirati obim, oblik i uzroci problema, na osnovu kojih se postavljaju ciljevi i mjere za njegovo prevazilaženje.

Plan je rađen u skladu sa preporukama i smjernicama Plana rada Međuvladinog radnog tijela za nelegalno ubijanje, hvatanje i trgovinu migratornim vrstama u Mediteranu (MIKT tijelo, osnovano pod okriljem Konvencije o migratornim vrstama) za period 2016-2020 (MIKT PoW), kao i Rimskog strateškog plana za nelegalno ubijanje ptica 2020-2030 (pripremljenog od strane sekretarijata Konvencije o migratornim vrstama i Konvencije o zaštiti evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa).

Navedeni dokumentni predviđaju podršku zemljama da donesu Nacionalne akcione planove kojima će analizirati strateški i zakonodavni okvir, obim nelegalnog ubijanja ptica i motivacije za njega, kao i da u tom procesu uključe sve relevantne aktere.

Plan je urađen kroz participativni proces koji je podrazumijevao učešće relevantnih aktera. U pripremnoj fazi Sekretarijat Konvencije o očuvanju migratornih vrsta divljih životinja (CMS Sekretarijat) je pripremio nacionalni zakonodavni profil s fokusom na odabrane aspekte pristupa Crne Gore problemu IKB (ilegalno ubijanje ptica). Sadržaj profila zasnivao se na informacijama dostavljenim putem upitnika, dodatnom istraživanju ograničenog obuhvata i razmjeni informacija između Sekretarijata i fokalne tačke za Crnu Goru, i nacrtu dokumenta „Nacionalni akcioni plan za suzbijanje nelegalnog ubijanja ptica za period 2020-2030“. Na osnovu dobijenih informacija, kao i istraživanja relevantne literature, strateških i planskih dokumenata i analize situacije pripremljen je nacrt Plana. U drugoj fazi, formirana je Radna grupa od strane Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera koja je radila na unaprijeđenju nacrtu Plana. Zatim je Plan prosljeđen na komentare svim nadležnim institucijama, ali i širem spektru javnosti. Kroz proces dostavljanja

mišljenja dobijeni su dodatni komentari, sugestije i informacije kojima je nacrt Plana unaprijeđen u finalnu verziju.

4. Zakonodavni okvir

Zakonodavni okvir u Crnoj Gori širok i uglavnom adekvatan. Ipak, potrebno je izvršiti detaljniju stručnu analizu u cilju otkrivanja i otklanjanja potencijalnih nesuglasica kao i obezbjeđivanja ujednačenog tumačenja relevantnih propisa. Potrebna je i revizija pojedinih pravnih akata u cilju integrisanja novijih informacija i međunarodnih obaveza i smjernica. Posebno treba revidirati listu vrsta u Rješenju o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta, da bi se usaglasila sa međunarodnim listama i stvarnim stanjem populacija na terenu. Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera trenutno je u postupku izrade ažurirane Liste zaštićenih divljih vrsta životinja, biljaka i gljiva.

Takođe je potrebno i donošenje nedostajućih propisa, posebno za uređenje lovnog turizma koji predstavlja jedan od najvećih faktora mortaliteta ptica.

Osim rada na samim zakonima, potrebno je i unaprijediti kaznenu politiku, u smislu pripreme i primjene jasnih kriterijuma za određivanje adekvatnih kazni shodno zakonu. Takođe je potrebno i unaprijediti sistem sprovođenja zakona tako što će se identifikovati i ukloniti administrativni i drugi problemi i barijere, kao i poboljšati saradnja između institucija i drugih relevantnih aktera.

Naredba o lovljenju divljači izdata na Cetinju 5. maja 1892. godine, je prvi akt u Crnoj Gori, kojim se reguliše zaštita ptica, a donio ju je Državni savjet. Tada je ustanovljen lovni zabran od „1. marta do preobraženja (6. avgust)“. U Naredbi je navedeno: „Od divljači slobodno je tući i tamaniti u svako doba godine grabljive i štetne životinje... a od letušti: orla, orlića, kopca, vranu, svraku, čavku, sovu i sve vodene ptice koje su poznate da tamane ribu i njenu ikru“.

Godine 1893. dodatno se uređuje oblast lovstva i zaštite ptica. Zaštita ptica je do donošenja prvog Zakona o zaštiti prirode tretirana zakonima o lovstvu koji su u svojim odredbama imali lovne i nelovne vrste, te vrste za koje važi lovostaj dok za pojedine vrste zakon uopšte nije postojao. **Zakonom o lovu**, koji je stupio na snagu 31. decembra 1910. godine trajni lovni zabran definisan je za ženke tetrijeba i fazane, a „u svako doba godine i bez lovačke karte i na sve načine dozvoljeno je ubijati orlove, kraguje, jastrebe, kopce, buljine, sove, gavrane, vodenog kosa lednjaka, čavke, vrane, svrake, sojke, pelikane, vrančeve, galebe, fendake i sve vrste čapalja“. Isti zakon u poglavlju „Vrijeme lovljenja“ propisuje da je: „labudove, ždraljeve i droplje slobodno svakad loviti“.

Ministarstvo poljoprivrede NR CG 1949. godine, donosi „**Rješenje o određivanju vrsta nezaštićene divljači koje može svako tamaniti**“ („Sl. list“ NR CG 19/49) u koje su spadale vrane, svrake, čavke, jastrebovi, kopci, sojke, orlovi, sive čaplje i sove ušare. Propisom od 23. juna 1949. godine donosi se **Rješenje o vrstama zaštićene divljači na teritoriji narodne Republike Crne Gore** („Sl. list“ NR CG, 20/49). Tokom poslijeratnih godina doneseno je nekoliko rješenja o zabrani lova na pojedine

vrste lovne divljači, kao što je **Rješenje o zabrani lova na poljsku jarebicu iz 1957. godine („Sl. list“ NR CG 3/57)** i taj je moratorijum trajao pune tri godine. Na isti način se uvodi **moratorijum na jarebicu poljku, pelikana, veliku bijelu čaplju, čaplju kašikaru, rode i ženke dvije vrste tetrijeba („Sl. list“ SR CG 3/67)** i to od 4. januara 1967. godine do 31. decembra 1970. godine.

Zakonom o lovstvu iz 1966. godine („Sl. list“ SR CG, 18/66) zabranjuje se ubijanje ptica pjevačica i drugih ptica koje su korisne za poljoprivredu. U „nezaštićenu divljač koju može svako uništavati“ spadali su: kobac, jastreb, vrana, svraka, kreja, siva čaplja i sova ušara. Na osnovu mišljenja novoosnovanog Zavoda za zaštitu prirode, **Crna Gora 1968. godine donosi prvi spisak trajno zaštićenih vrsta:**

- Sokolovi (*Falconidae*): sivi soko (*Falco peregrinus*), planinski soko (*Falco biarmicus*);
- Jastrebovi (*Accipitridae*): suri orao (*Aquila chrysaetos*), orao krstaš (*Aquila heliaca*), orao klokotaš (*Aquila clanga*), orao kliktaš (*Aquila pomarina*), orao prugasti (*Hieraetus fasciatus*), orao patuljasti (*Hieraetus pennatus*), orao štekavac (*Haliaetus albicilla*), orao zmijar (*Circaetus gallicus*), orao lješinar (*Neophron percnopterus*), suri strvinar (*Gyps fulvus*);
- Sova (*Strigidae*): sova (buljina) – (*Bubo bubo*), sova jastrebača (*Strix uralensis*), sova šumska (*Strix aluco*);
- Rode (*Ciconiidae*): bijela roda (*Ciconia ciconia*), crna roda (*Ciconia nigra*);
- Ražnjeva (Plegadidae): crni ibis (Plegadis falcinellus);
- Kašikara (Plataleidae): čaplja kašikara (Platalea leucorodia);
- Čaplje (Ardeidae): crvena čaplja (*Ardea purpurea*), žuta čaplja (*Ardeola ralloides*), čapljica bijela (*Egretta garzetta*), čaplja bijela (*Egretta alba*);
- Svi nesiti (Pelikani) – (Rod Pelecanus); 9. Potrci (Otididae): potrk veliki (*Otis tarda*), potrk mali (*Otis tetrax*);
- Ždralovi (Gruidae): sivi ždral (*Grus grus*).

Zakon o lovstvu („Sl. list“ SR CG 17/73) iz 1973. godine proširuje spisak vrsta koje nijesu stavljene pod bilo kakvu zaštitu na: eju močvaricu, vivka, ronca, gnjurca, vrance i galice.

Ogroman iskorak u zaštiti ptica pravi Zavod za zaštitu prirode s prvim ozbiljnim spiskom trajno zaštićenih vrsta ptica (Vizi, O., 1985).

Rješenjem o stavljanju pod zaštitu rijetkih, prorijeđenih, endemičnih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta iz 2006. godine, Crna Gora je trajno zaštitila 297 vrsta ptica. Značajan momenat u zaštiti ptica predstavlja i izdavanje *Popisa ptica Crne Gore s bibliografijom* (Saveljić, Jovičević., 2015). Registrovane vrste Crne Gore tada su prvi put dodijeljeni statusi prisutnosti i na osnovu čega se temeljio izbor ptica za izradu ove liste. Temelj za donošenje navedenog spiska leži u članu 90

Zakonu o zaštiti prirode Crne Gore od avgusta 2016. godine („Sl. list“ CG 54/16): *Crvene liste divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva utvrđuje organ uprave na osnovu međunarodnih crvenih lista i naučnih podataka prema stepenu ugroženosti, rasprostranjenosti, brojnosti populacije i drugim karakteristikama pojedinačnih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva.*

Dosad su u Crnoj Gori registrovane 353 vrste ptica, od čega su u okviru ove liste razmatrani statusi isključivo za ptice gnjezdarice Crne Gore i to za 227 sigurnih gnjezdarica.

Pravilnik o lovnim sezonama (Sl. list 34/09, 48/09, 60/10) definiše lovne sezone za sve vrste divljači. Što se tiče ptica, lovne sezone uglavnom pokrivaju period od avgusta tokom jeseni i zime. Proljeće i ljeto predstavljaju period lovostaja (tabela 2), da bi se ispoštovao reproduktivni ciklus vrsta. Datumi početka i kraja lovnih sezona su uglavnom ujednačeni između vrsta radi lakše kontrole na terenu (Program razvoja lovstva 2014-2024). Za trajno zaštićene vrste, lovostaj je tokom čitave godine (tetrijeb i lještarka).

U okviru sezone može se loviti samo lovnim danima, a to su nedjelja i dani državnih praznika. Za strane lovce mogu se odrediti i drugi lovni dani, s tim što njihov ukupan broj u datom mjesecu ne može biti veći od ukupnog broja lovnih dana koji bi inače bili u tom mjesecu.

Odluka o ustanovljavanju lovišta i osnivanju lovišta sa posebnom namjenom (Sl. list 128/22) definiše lovišta i njihove granice i utvrđuje obaveze korisnika lovišta i režim gazdovanja sa divljači u lovištima sa posebnom namjenom.

Uporište za sankcionisanje ubijanja ptica može se naći i u **Krivičnom zakoniku (Sl. list 64/11)**. Ovaj pravni akt prepoznaje sljedeća krivična djela koja su relevantna u ovom kontekstu: krijumčarenje kao prenošenje robe (a ptice se tretiraju kao roba carinskim propisima) preko carinske linije kojim se izbjegavaju mjere carinskog nadzora (član 265), ubijanje i mučenje životinja, oštećivanje i razaranje staništa u većoj mjeri ili na širem prostoru, posebno zaštićenih vrsta (član 309), izvoz i iznošenje zaštićenih vrsta protivno propisima (član 312), lov za vrijeme lovostaja na području gdje je lov zabranjen, na vrste na koje je lov zabranjen, bez dozvole ili korištenjem sredstava za masovno uništavanje (član 325).

Zakon o zaštiti prirode (Sl. list 54/16) predstavlja glavni pravni akt kojim se štiti priroda, odnosno u ovom kontekstu divlje vrste, uključujući i ptice. Prema ovom zakonu, zabranjeno je "namjerno uznemiravanje i ubijanje divljih vrsta životinja, osim lova u skladu sa zakonom kojim se uređuje divljač i lovstvo". Svi oblici uvoza, izvoza i transporta divljih životinja moraju biti uz odgovarajuću dozvolu nadležnih organa, i u skladu sa međunarodnim ugovorima. Kada su u pitanju ptice, prema ovom zakonu nije dozvoljeno korištenje sljedećih sredstava za hvatanje, ubijanje ili uznemiravanje ptica (član 75): lijepak; kuke; žive ptice koje su slijepo ili osakaćene i koriste se kao mamac; magnetofoni; elektro uređaji za sječenje; izvori vještačkog svjetla, ogledala, uređaji za osvjtljavanje meta, nišanski uređaji za noćno gađanje koje čine elektronska lupa ili konverter;

eksplozivni; mreže, zamke, otrovni ili anestetički mamci; poluautomatsko ili automatsko oružje sa magacinom u koji staje više od dva reda municije; letjelice; motorna vozila; čamci čija brzina prelazi pet kilometara na sat, osim motornih čamaca na otvorenom moru, koji se koriste u bezbjedonosne svrhe.

Zakon takođe predviđa mogućnost držanja divljih vrsta u zatočeništvu ukoliko postoje adekvatni uslovi i uz dozvolu nadležnog organa uprave.

Zakon članovima 87 i 88 predviđa posebne mjere djelovanja u odnosu na divlje vrste ptica, uključujući i njihovo držanje u zatočeništvu, uvoz, izvoz, promet i tranzit.

Zakon o divljači i lovstvu (Sl. list 52/08, 84/24) u trenutku donošenja ovog Plana predstavlja glavni pravni akt kojim se uređuje sektor lovstva u Crnoj Gori. Prema njemu, lovstvo je definisano kao djelatnost organizovanog gazdovanja sa divljači, pri čemu se pod gazdovanjem podrazumijeva uzgoj, zaštita, lov i korišćenje divljači i njenih djelova. Zakon navodi koje vrste spadaju pod divljač, definise organizaciju lovstva kroz lovna područja i upravljanje njima (što je detaljnije razrađeno kroz nekoliko podzakonskih akata), propisuje načine obavljanja lova, navodi nelegalne oblike lova, kao i kaznene mjere za kršenje zakona. Kada su ptice u pitanju, zakon prepoznaje 22 vrste koje spadaju u divljač a koje imaju različiti lovni status (tabela 1).

Dvije lovne vrste - tetrijeb i lještarka - imaju status nacionalno zaštićenih vrsta (prema Rješenju o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta, Sl. list 76/06), ali za njih je predviđena zaštita u obliku trajne zabrana lova, očuvanja staništa i sprečavanja krivolova i ostalih radnji predviđenih gazdovanjem divljači (uklanjanje predatora i parazita i slično), što se ne kosi sa politikom zaštite.

	Pernata divljac (prema Zakonu o lovstvu)	Familija	Nacionalno zasticene	IUCN status	Direktiva o pticama	Bonska konvencija (CMS)	Lovni status
1	Veliki tetrijeb, gluhan (<i>Tetrao urogallus</i> L.);	Tetraoninae	+	LC	Annex I		Trajna zabrana lova
2	Lještarka (<i>Tetrastes bonasia</i> L.);	Tetraoninae	+	LC			Trajna zabrana lova
3	Fazan (<i>Phasianus</i> sp. L.);	Phasianinae		LC			Zastita lovostajem
4	Jarebica kamenjarka (<i>Alectoris graeca</i> Meissn.);	Phasianinae		NT			Zastita lovostajem
5	Prepelica pućpura (<i>Coturnix coturnix</i> L.);	Phasianinae		LC		Appendix II	Zastita lovostajem
6	Sumska šiljuka - bena (<i>Scolopax rusticola</i> L.);	Scolopacidae		LC	Annex II		Zastita lovostajem
7	Bekasina (kokošica) (<i>Gallinago gallinago</i> L.);	Scolopacidae		LC	Annex II		Zastita lovostajem
8	Golub grivnjaš (<i>Columba palumbus</i> L.);	Columbidae		LC			Zastita lovostajem
9	Golub pećinar (<i>Columba livia</i> Gmelin.);	Columbidae		LC			Zastita lovostajem
10	Grlica (<i>Streptopelia turtur</i> L.);	Columbidae		VU		Appendix II	Zastita lovostajem
11	Gugutka (<i>Streptopelia decaocto</i> Friv.);	Columbidae		LC			Zastita lovostajem
12	Guska divlja (<i>Anser anser</i> L.);	Anseridae		LC	Annex II		Zastita lovostajem
13	Patka divlja - gluvara (<i>Anas platyrhynchos</i> L.);	Anatidae		LC			Zastita lovostajem
14	Patka zviždara (<i>Anas penelope</i> L.);	Anatidae		LC			Zastita lovostajem
15	Patka čegrtaljka (<i>Anas strepera</i> L.);	Anatidae		LC			Zastita lovostajem
16	Patka glavata (siva plovka) (<i>Aythya ferina</i> L.);	Anatidae		VU			Zastita lovostajem
17	Cubasta (krunasta) patka (<i>Aythya fuligula</i> L.);	Anatidae		LC			Zastita lovostajem
18	Patka krža kržulja (<i>Anas crecca</i> L.);	Anatidae		LC			Zastita lovostajem
19	Liska crna - baljoška (<i>Fulica atra</i> L.);	Rallidae		LC	Annex II	Appendix II	Zastita lovostajem
20	Vrana siva (<i>Corvus corone cornix</i> L.);	Corvidae		LC			Nezasticena divljac
21	Svraka (<i>Pica pica</i> L.);	Corvidae		LC			Nezasticena divljac
22	Sojka (<i>Garrulus glandarius</i> L.).	Corvidae		LC			Nezasticena divljac

Tabela 1. Lovne vrste prema Zakonu o lovstvu i njihov nacionalni i međunarodni status zaštite

Prema Zakonu, lov je moguće obavljati samo na lovnim površinama u okviru granica definisanih lovišta, lovnim danima u okviru lovnog sezone, odgovarajućim dozvoljenim sredstvima i u skladu sa lovačkom etikom. Nedozvoljena sredstva i načini lova koji su relevantni za ptice podrazumijevaju upotrebu zvučnih mamaca, vještačkih i živih mamaca i omamljujućih sredstava, lov nerasnim i neobučanim psima, gađanjem iz vozila na motorni pogon, poluautomatskim, vojničkim i streljačkim oružjem i municijom, otrovom, omčama, zamkama, klopnama, mrežama, električnim uređajima ili drugim sredstvima za masovno hvatanje (član 66). Po tom pitanju, ovaj zakon je u saglasnosti sa Zakonom o zaštiti prirode.

Ovaj zakon predviđa da se planiranje odstrijela vrši u skladu sa demografskim stanjem populacije, što se definiše u lovnoj osnovi odnosno godišnjem lovnom planu lovišta.

Kontrolu lova u lovištima vrše korisnici lovišta koji organizuju službu zaštite (lovočuvari), dok nadzor nad sprovođenjem Zakona ima lovna inspekcija.

4.1. Analiza strateškog okvira

Ovaj Plan ima uporište u više međunarodnih stateških dokumenata koji predstavljaju instrumente implementacije ratifikovanih sporazuma.

Nelegalnim ubijanjem ptica se konkretno bavi Tuniski akcioni plan za iskorjenjivanje nelegalnog ubijanja, hvatanja i trgovine divljim pticama 2013-2020, koji predstavlja instrument Bernske konvencije. Ovaj plan predviđa izradu nacionalnih strategija i akcionih planova a smjernice za to daje kroz definisanje mjera koje se odnose na monitoring i sakupljanje podataka, razmjenu informacija, edukacije i podizanje svijesti, jačanje zakonodavnog okvira i sistema sprovođenja zakona i prevenciju nelegalnog ubijanja ptica. Još jedan važan instrument u okviru ove Konvencije je i Plan rada Međuvladinog radnog tijela za nelegalno ubijanje, hvatanje i trgovinu migratornim vrstama u Mediteranu (MIKT tijelo) za period 2016-2020 (MIKT PoW) koji takodje podstiče izradu nacionalnih akcionih planova. Izrada ovog Plana je pratila smjernice ovih dokumenata.

Ciljevi i aktivnosti za period nakon 2020. definisani su u Rimskom strateškom planu za period 2020-2030, koji je zajednička inicijativa Bonske i Bernske konvencije. Rimskim planom predviđene su mjere koje predstavljaju nastavak onih iz Tuniskog plana. One su takođe korištene kao smjernice za izradu ovog Plana.

Osim toga, relevantni su i sljedeći strateški i planski dokumenti:

- Mapa puta za eliminisanje nelegalnog ubijanja, hvatanja i trgovine pticama Evropske komisije
- Strateški plan Konvencije o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja 2015-2023
- Strateški plan za Bernsku konvenciju za period do 2030.
- Strategija biodiverziteta Evropske Unije do 2030.

Od nacionalnih strateških i planskih dokumenata za ovaj kontekst najvažniji su sljedeći:

Nacionalna strategija biodiverziteta sa akcionim planom 2016-2020 (u daljem tekstu NSBAP) predstavlja glavni strateški dokument zaštite prirode. Ciljevi NSBAP su definisani na osnovu nacionalnih potreba, ali i u saglasnosti sa globalnim Aiči ciljevima zaštite biodiverziteta. NSBAP ne predviđa specifične mjere za ptice, ali predviđa borbu protiv nelegalnog lova kao i zaštitu najugroženijih vrsta i staništa, te na taj način ostavlja prostora za akcije i projekte usmjerene ka sprečavanju nelegalnog ubijanja ptica. NSBAP takođe, predviđa unapređenje sistema monitoringa biodiverziteta u cilju informisanja donosioca odluka i procesa planiranja, kao i podizanje svijesti u javnosti o potrebi zaštite biodiverziteta.

Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera je započelo proces izrade nove Nacionalne strategije biodiverziteta sa akcionim planom, koja će biti usklađena sa **novim globalnim okvirima zaštite prirode (Global Biodiversity Framework – Kunming–Montreal)** i **obavezama prema EU u okviru Poglavlja 27 – Životna sredina i klimatske promjene**. Do njenog usvajanja, NSBAP 2016–2020 ostaje referentni strateški dokument u oblasti zaštite biodiverziteta i okvir za sprovođenje relevantnih aktivnosti i mjera.

Od relevantnosti za predmet ovog Plana, su i **planovi upravljanja zaštićenim prirodnim dobrima (petogodišnji) i godišnji programi upravljanja zaštićenim prirodnim dobrima**, koji trenutno postoje za pet nacionalnih parkova i dva park prirode (Piva i Komovi (na teritoriji opštine Podgorica

i Kolašin), kao i za tri morska zaštićena prirodna dobra parkove prirode Katič, Platamuni i Stari Ulcinj. Ovim planovima se postavljaju ciljevi zaštite biodiverziteta unutar navedenih zaštićenih područja, što, između ostalog, podrazumijeva i zabranu lova i svih oblika nelegalnog ubijanja ptica, zaštitu njihovih staništa, konkretne aktivnosti na zaštiti pojedinih vrsta (npr. pelikana na Skadarskom jezeru).

Takođe, treba pomenuti i **Lokalne akcione planove za biodiverzitet** kojima se uređuje zaštita prirode na nivou opština. Sada trenutno je na snazi 7 takvih planova koji predviđaju mjere zaštite biodiverziteta unutar predmetnih opština.

Program razvoja lovstva Crne Gore za period 2014 - 2024 - predstavlja dokument kojim se utvrđuje politika lovstva u Crnoj Gori. Njime se lov predstavlja kao oblik zaštite prirode kroz aktivno i održivo upravljanje lovištima i vrstama. Ovaj dokument daje pregled stanja u sektoru lovstva, kao i pregled brojnosti i stanja populacija divljači, uključujući i ptice, i predlaže mjere i aktivnosti. Značajan dio Programa se odnosi na metode prebrojavanja odnosno utvrđivanja brojnog stanja divljači. Program predviđa da se u toku lovne sezone mogu odstrijeliti samo one vrste divljači koje su planirane lovnom osnovom i godišnjim lovnim planom u obimu koji je odobren od strane tadašnjeg Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja. Program je prilikom izrade usaglašavan sa planskim aktima iz oblasti poljoprivrede i šumarstva. Za ovaj Program uradjena je Strateška procjena uticaja, čiji je zaključak da politika lovstva treba da se reformiše u cilju jačanja uloge zaštite biodiverziteta.

Lovna osnova - je planski dokument kojim se uređuje lov na nivou pojedinačnih lovišta. Ona se donosi za svako lovište za period od 10 godina, i u njoj se definišu ciljevi i mjere za očuvanje i razvoj pojedinačnih vrsta divljači u lovištu. Lovna osnova se zasniva na stanju populacija svih vrsta divljači koje stalno ili sezonski naseljavaju to lovište. Na osnovu procjene veličine populacija divljači i njihove demografske strukture ovim dokumentom se vrši planiranje odstrijela. Lovna osnova se sprovodi kroz godišnje lovne planove.

Osim navedenih, u kontekstu zaštite ptica značajne su i **Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030** i **Nacionalna šumarska strategija 2014-2023**. Iako one takođe ne predviđaju specifične mjere za ptice, njihovi ciljevi su usmjereni na očuvanju biodiverziteta i sprečavanju nelegalnih radnji u prirodi.

Ove dvije glavne politike - zaštite prirode i lovstva - na način na koji su definisane nijesu u koliziji. Ipak, nedostaje njihova bolja integracija. Kao što se i preporučuje Strateškom procjenom uticaja Programa razvoja lovstva, lovna politika bi trebala da ojača segment zaštite prirode. Predviđene metode gazdovanja lovnim divljači ne adresiraju adekvatno rapidne promjene u populacijama i staništima koje su prouzrokovane ugrožavanjem staništa, klimatskim promjenama i ostalim antropogenim faktorima, a takođe ne predviđaju mjere kojima bi se zadovoljili zahtjevi nacionalnih i međunarodnih politika zaštite prirode (npr. mjere za Natura 2000 staništa i vrste).

Prilikom definisanja ciljeva i mjera ovog Plana, vodilo se računa da on bude usaglašen sa gore navedenim strateškim dokumentima. Njegovim sprovođenjem, doprinijeće se ispunjenju ciljeva

strategija, programa ali i ostalih nacionalnih i međunarodnih strateških i planskih dokumenata, posebno u sljedećim segmentima:

- podizanje svijesti - nizak nivo svijesti o pitanjima biodiverziteta (uključujući i ptice) je prepoznat kao jedan od suštinskih uzroka negativnog djelovanja crnogorskog stanovništva prema prirodi. S tim u vezi predviđene su mjere kojim bi se radilo na edukaciji i podizanju javne svijesti u cilju promjena obrazaca ponašanja prema prirodi a time i pticama;
- sprečavanje nelegalnih radnji protiv prirode - ptice su most između zaštite prirode i lovstva, tj. imaju i ekološki ali i ekonomski i socijalni značaj, te su često predmet nelegalnih radnji. Predložene mjere su usmjerene ka poboljšanju sistema zaštite ptica, od čega se očekuje da će imati pozitivan efekat na zaštitu biodiverziteta u Crnoj Gori uopšte;
- poboljšanje monitoringa - monitoring je prepoznat kao jedna od slabijih karika sistema zaštite i korištenja prirode. Programi monitoringa vrsta koje sprovode Agencija za zaštitu životne sredine kao i korisnici lovišta pod okriljem Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede nijesu detaljni i sveobuhvatni metodološki. U ovom Planu se predlažu mjere za unapređenje sistema monitoringa u cilju dobijanja informacija koje se mogu sa pouzdanošću koristiti za planiranje i donošenje odluka;
- upravljanje podacima - Plan predviđa da podaci sakupljeni kroz monitoring i druge aktivnosti budu sistematizovani, metodološki usaglašeni i javno dostupni, da bi se mogli koristiti za procese izrade planskih dokumenata i donošenje odluka u budućnosti. Ovo je naročito bitno za planiranje odstrijela i lovnih kvota, koje trenutno nijesu predviđene planom lovstva, zbog čega se ne može govoriti o održivosti u planiranju i gazdovanju.

4.2. Međunarodni sporazumi

Crna Gora je ratifikovala relevantne **međunarodne sporazume** iz oblasti zaštite prirode: Konvenciju o zaštiti evropskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bernska konvencija), Konvenciju o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja (Bonska konvencija), UN Konvenciju o biodiverzitetu, CITES i druge. Shodno obavezama iz ovih konvencija, kao i zbog procesa priključivanja Evropskoj Uniji kojim će se transponovati direktive o pticama i o staništima i ostali propisi iz domena zaštite prirode, Crna Gora se obavezuje da preduzime mjere na zaštiti vrsta i staništa na svojoj teritoriji, pri čemu se poseban fokus stavlja upravo na ptice.

- **Konvencija o biološkoj raznovrsnosti (CBD)** - ovom konvencijom Crna Gora se obavezala da čuva biodiverzitet i održivo koristi njegove komponente. Prema konvenciji, obaveza je i donošenje nacionalne strategije za zaštitu biodiverziteta kao glavnog instrumenta politike zaštite prirode. Ministarstvo eklogije, održivog razvoja i razvoja sjevera je trenutno u postupku izrade Nacionalne Strategije biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2027-2036.godina.

- **Konvencija o zaštiti evropske divlje flore i faune i prirodnih staništa (Bernska konvencija)** - je međunarodni sporazum koji se bavi očuvanjem divlje flore, faune i njihovih staništa u Evropi. Usvojena je 19. septembra 1979. godine u **Bernu, Švajcarska**, i stupila je na snagu 1. juna 1982.

godine. Ova konvencija je ključni instrument za očuvanje bioraznolikosti u Evropi, s naglaskom na zaštitu ugroženih vrsta, njihovih staništa i ekosistema. Kao potpisnica, Crna Gora ima obavezu da preduzme konkretne mjere za zaštitu ugroženih vrsta i njihovih staništa, kao i da doprinosi globalnim naporima za očuvanje prirodnog nasljeđa. Ova konvencija je važna ne samo zbog zaštite prirode, već i zbog mogućnosti za razvoj održivog turizma i jačanje međunarodne saradnje u zaštiti životne sredine.

- **Konvencija o zaštiti migratornih vrsta divljih životinja (Bonska konvencija)** - je međunarodni sporazum koji ima za cilj zaštitu migratornih vrsta divljih životinja i njihovih staništa. Konvencija je usvojena 23. juna 1979. godine u Bonu, Njemačka, i stupila je na snagu 1. novembra 1983. godine.

Ova konvencija se odnosi na životinje koje migriraju kroz granice različitih država, često prelazeći velike udaljenosti tokom svojih migracija, što ih čini posebno osjetljivim na ljudske aktivnosti i prijetnje. Države koje su potpisale konvenciju obavezale su se da preduzmu potrebne mjere za zaštitu migratornih vrsta i njihovih staništa, kao i da sarađuju u vezi sa pitanjima migracija. Pod okriljem ove Konvencije, osnovano je Međuvladino radno tijelo za nelegalno ubijanje, hvatanje i trgovinu migratornim vrstama u Mediteranu (MIKT tijelo), u kom Crna Gora ima svog predstavnika.

U okviru ove CMS konvencije ratifikovan je i **Sporazum o zaštiti afričko-evroazijskih ptica močvarica (AEWA)**, koji je međunarodni sporazum a ima za cilj zaštitu i očuvanje ptica močvarica koje migriraju između Afrike, Evrope i Azije. AEWA sporazum je usvojen 15. juna 1995. godine u Hagu, Holandija, kao dodatak **Bonskoj konvenciji**. AEWA sporazum je stupio na snagu 1. novembra 1999. godine. Za Crnu Goru, AEWA predstavlja važnu međunarodnu obavezu koja doprinosi zaštiti migratornih ptica, očuvanju njihovih staništa i promociji održivog upravljanja prirodnim resursima. Zbog svoje strateške pozicije, Crna Gora ima ključnu ulogu u međunarodnoj saradnji u očuvanju bioraznorsnosti i u sprečavanju ugrožavanja migratornih vrsta ptica. Ovaj sporazum ne samo da pomaže očuvanju prirodnih resursa, već i doprinosi održivom turizmu i jačanju međunarodnih odnosa u oblasti zaštite životne sredine.

- **Konvencija o močvarnim područjima od međunarodnog značaja, posebno kao staništa ptica (Ramsarska konvencija)** - je međunarodni sporazum čiji je cilj očuvanje močvarnih područja i njihovih ekosistema, sa posebnim naglaskom na zaštitu staništa ptica. Ovaj sporazum je usvojen u Iranskom gradu Ramsar 1971. godine, i od tada je postao ključan alat za globalnu zaštitu močvarnih ekosistema. Ramsarska konvencija stupila je na snagu 21. decembra 1975. godine, a trenutno ima više od 170 država članica, uključujući i Crnu Goru.

- **Konvencija o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divljih životinja i biljaka (CITES)** – (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) je međunarodni sporazum čiji je cilj zaštita ugroženih vrsta divljih životinja i biljaka od prekomjerne eksploatacije kroz kontrolu i regulisanje njihove međunarodne trgovine.

Konvencija je usvojena 3. marta 1973. godine u Vašingtonu, a stupila je na snagu 1. jula 1975. godine. Danas ima preko 180 država članica, među kojima je i Crna Gora. Vrste obuhvaćene konvencijom su podeljene u tri dodatka (Aneksa), prema stepenu ugroženosti:

Aneks I – vrste kojima prijeti istrebljenje; trgovina je zabranjena osim u izuzetnim slučajevima.

Aneks II – vrste koje nijesu nužno ugrožene, ali bi mogle postati ako se trgovina ne reguliše.

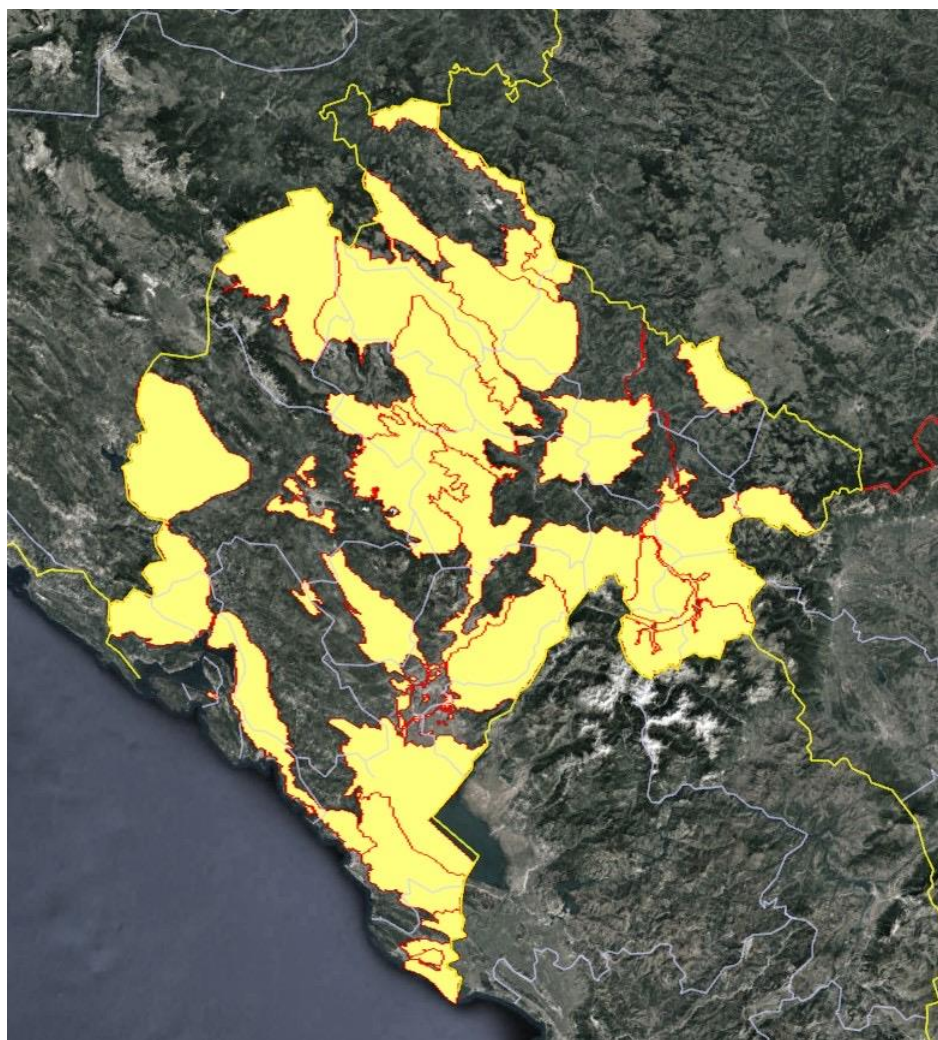
Aneks III – vrste za koje je neka država zatražila pomoć u kontroli trgovine.

Za svaku međunarodnu trgovinu vrstama iz Aneksa potrebne su dozvole ili sertifikati, koje izdaju nacionalne uprave.

5. Ornitofauna Crne Gore

U Crnoj Gori je do sad registrovano 353 vrsta ptica (od 533 vrste registrovane u Evropi, odnosno 65% evropske ornitofaune (Birdlife International 2015)). Od ukupnog broja registrovanih vrsta, 227 pripada gnjezdaticama, 5 vrsta nije razmatrano, jer su unešene ili za njih nije bilo sigurnih podataka o gniježđenju, dok za 27 vrsta nije bilo dovoljno podataka. Povoljan status s kategorijom LC ima 121 vrsta. Status NT dobilo je 17 vrsta ptica gnjezdarica tako da „klize“ ka ozbiljnom statusu ugroženosti, ukoliko se ne preduzmu radnje na aktivnoj zaštiti vrsta i njihovih staništa. Ranjivu kategoriju (VU) čini 48 vrsta, ugroženu (EN) 7 vrsta, a kritično ugroženoj skupini pripada 15 vrsta.⁴

Do sada je u Crnoj Gori identifikovano 33 područja važnih za ptice (Important Bird Areas - IBA, slika 2) koja zauzimaju površinu od 54% teritorije Crne Gore.⁵ Lokacije sa najvećim brojem vrsta koje ispunjavaju kriterijume su Delta Bojane sa 40 vrsta, Ulcinjska solana sa 33 i Skadarsko jezero sa 29 vrsta.

Slika 1 - Mapa područja važnih za ptice - IBA područja u Crnoj Gori (Izvor: CZIP – [Crna Gora dobila novu mrežu IBA područja!](#) - CZIP)

Neka od teritorijalno najvećih područja su Sinjajevina sa 48,671 ha,

⁴ Crvena lista ptica Crne Gore, 2022;

⁵ <https://datazone.birdlife.org/country/factsheet/montenegro>

Prošćenske planine 46,752 ha, Piva sa 50,438 ha, Durmitor 51, 446 ha.

Bez obzira na veliku površinu, neosporni su problemi koji se tiču očuvanja izvornih vrijednosti, a najviše je izraženo uništavanje staništa koje je evidentirano gotovo u svim područjima i na različitim nivoima. Glavni faktori koji doprinose ovom trendu su:

- Neplanska rbanizacija i prostorni pritisci – širenje naselja, turističke i infrastrukturne gradnje;
- Neplanska eksploatacija prirodnih resursa – vađenje šljunka i pijeska iz riječnih korita, sječa šuma, nelegalna eksploatacija kamenoloma i korišćenje zemljišta bez poštovanja principa održivosti;
- Intenziviranje poljoprivrede i napuštanje tradicionalnih praksi – što dovodi do degradacije pejzaža i gubitka staništa važnih za mnoge vrste;
- Nelegalne aktivnosti – poput nelegalnog lova i ribolova, posebno u zaštićenim područjima i na migracionim rutama ptica;
- Zagađenje voda, zemljišta i vazduha – usljed neadekvatnog upravljanja otpadom, nepročišćenih otpadnih voda i upotrebe hemikalija u poljoprivredi;
- Uticaji klimatskih promjena – promjene u hidrologiji, porast temperatura i ekstremni vremenski uslovi dodatno ugrožavaju osjetljive ekosisteme;
- Ograničeni kapaciteti i nedostatak finansijskih sredstava koji često usporavaju primjenu mjera zaštite.

Kumulativni efekat ovih faktora dovodi do postepenog gubitka staništa, smanjenja populacija izvornih vrsta i narušavanja ekološke povezanosti prostora, što ugrožava dugoročno očuvanje prirodnih vrijednosti i održivo korišćenje resursa.

Prema Rješenju o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta (Sl. list 76/06), 298 vrsta ptica je zaštićeno na nacionalnom nivou.

Od ptica prisutnih na teritoriji Crne Gore, 22 vrste iz 8 familija su prepoznate kao lovne Zakonom o divljači i lovstvu (Sl. list 52/08, 48/15, vidi Tabelu 1). Mapa na Slici 2 predstavlja kartu lovne divljači na kojoj se može vidjeti prisustvo tih vrsta ptica.

Karta lovne divljači

Slika 2 - Lovna karta divljači (Izvor: Lovачki savez <https://lovackisavez.me/lovna-divljac-crne-gore/>)

Osim različitih oblika direktnog ubijanja ptica, ptice Crne Gore izložene su i drugim antropogenim pritiscima, od kojih je najvažniji gubitak staništa.

Pojačana urbanizacija usljed migracija u gradove i razvoja turizma, eksploatacija prirodnih resursa i izgradnja infrastrukturnih objekata iz oblasti energetike i saobraćaja predstavljaju uzroke nestajanja i degradacije ptičijih staništa, ali procjena o efektu tih uticaja na dinamiku populacija ptičijih vrsta nema. Kao najugroženija staništa na kojima su zabilježene najveće promjene ističu se šume bukve i smrče na sjeveru, močvarna staništa na jugu (delta Bojane, Buljarica, Skadarsko jezero, Mareza), i stepa Čemovskog polja.

Da je došlo do smanjenja površina raspoloživog staništa, fragmentacije i degradacije kvaliteta preostalog staništa, je i navedeno u godišnje izvještaje (npr. za 2020, 2021, 2022) koji prate zdravstveno stanje šuma, štetne organizme, požare, sječu, te mjere zaštite i upravljanja. U tim izvještajima nalaze se podaci i zapažanja o pritiscima na bjelogorične i crnogorične sastojine (bukva, smrča), o invazijama štetočina i o uticaju eksploatacije.⁶

Napuštanje tradicionalnih oblika korištenja zemljišta u ruralnim predjelima kao što su kosidba i pašarenje takođe, dovode do promjena u staništima kroz procese sukcesije, čime se gube uslovi za opstanak populacija vrsta kojima su potrebne livade, pašnjaci i ostali otvoreni prostori.

5.1. Najčešći zločini protiv divljih ptica u Crnoj Gori

Hvatanje ptica je aktivnost koja je prisutna tokom čitave istorije čovjeka. Prvobitno je bila uzrokovana potrebom za obezbjeđivanjem hrane, ali kako je potreba za snabdijevanjem iz divljine smanjena, lov se u većini država transformisao uglavnom u sportsko-rekreativnu aktivnost. Da bi se lov mogao odvijati na ekološki i ekonomski održiv način, regulisan je nacionalnim zakonima i propisima i kao takav predviđa mjere upravljanja i zaštite ciljnih vrsta ptica i njihovih staništa.

I. Krivolov

Nelegalno ubijanje ptica - krivolov - je krivično djelo koje podrazumijeva sve aktivnosti koje nijesu u skladu sa zakonom o lovstvu: lov zaštićenih vrsta, lov vrsta koje su označene kao lovna divljač tokom lovostaja, nelovnih dana, perioda razmnožavanja ili elementarnih nepogoda, lov upotrebom zabranjenih sredstava (otrova, sredstava za masovno hvatanje, zabranjenih vrsta oružja, motornih vozila ili čamaca, svjetlosnih i izvora zvuka, mamaca, klopki) i lov na nelovnim površinama i u zaštićenim područjima.

Definicija krivolova po BirdLife Internationalu-namjerne aktivnosti kojom se ptice ubijaju ili uklanjaju iz prirodnih staništa na način koji je zabranjen nacionalnim zakonodavstvom.

Razlozi nelegalnog ubijanja ptica - krivolova su mnogostruki: od ubijanja ptica za hranu, zbog "kontrole štetočina" ili praznovjerja, zbog pravljenja taksidermijskih preparata, kao vid rekreacije, hvatanje živih ptica za držanje u kavezima ili da bi bile korištene kao mamci.

⁶ https://www.gov.me/dokumenta/b5481ac6-bbaa-456c-9e47-3739090513de?utm_source=chatgpt.com

Nelegalno ubijanje ptica je problem koji je prisutan čak i u razvijenim zemljama koje nijesu uspjele da se u potpunosti izbore sa njim. Njegov najčešći oblik je krivolov na lovne vrste (koje se uglavnom koriste u ishrani), ali se odvija i u cilju eliminisanja pojedinih vrsta kao štetočina ili trgovine živim ili mrtvim primjercima radi kolekcionarstva i hobija. Nelegalnim ubijanjem ptica se povećava mortalitet i tako smanjuje brojnost populacija, a time i vrste. Ono je često usmjereno i na rijetke, ugrožene i zaštićene vrste, čime znatno doprinosi riziku istrebljenja.

Takođe, nelegalno ubijanje ptica prouzrokuje uznemiravanje i drugih vrsta u staništima što se može negativno odraziti na njihovo ponašanje i stanje populacija.

Stoga nelegalno ubijanje ptica ima značajan negativni ekološki uticaj, ali ono nije samo problem zaštite prirode. To je aktivnost koja je često u sprezi sa drugim nelegalnim aktivnostima kao što su krijumčarenje i trgovina zaštićenim vrstama i oružjem. Kao takva, podriva vladavinu prava, stvara konflikte između različitih interesnih grupa i aktera, utiče na bezbjednost i sigurnost države i pojedinaca, podstiče korupciju, slabi institucije i udaljava države od napora ka postizanju održivog razvoja. Zbog toga vlade svih država, a naročito u Evropskoj Uniji, teže da suzbiju ovu vrstu aktivnosti.

Prepoznajući ga kao jedan od najozbiljnijih prijetnji biodiverzitetu, a u posljednjih nekoliko godina naglašava se da je taj problem posebno izražen na području Mediterana (Schneider-Jacoby & Spangenberg 2010; BirdLife Europe 2011; Emile et al. 2014), nelegalno ubijanje ptica je problem koji je prisutan i u Crnoj Gori. Stručna procjena njegovog ekološkog uticaja nije rađena do sada, ali opažanja sa terena pokazuju da obim problema nije zanemarljiv. Ovaj problem je naročito izražen kada su u pitanju rijetke i zaštićene vrste (prvenstveno grabljivice i lešinari), kao i migratorne vrste s obzirom da se Crna Gora nalazi na Jadranskom migratornom koridoru koji spaja Evropu i Afriku. Naročito vlažna staništa koja se nalaze na koridoru predstavljaju važna mjesta za odmor migratornih populacija, te odgovornost Crne Gore za njihovu zaštitu ima međunarodnu dimenziju.

Kako je već navedeno, shodno obavezama koje proističu iz konvencija, kao i zbog transponovanja Direktive o pticama i Direktive o staništima i ostalih propisa iz domena zaštite prirode koji proističu pri procesu priključivanja Crne Gore Evropskoj Uniji, a kojima se, Crna Gora obavezuje da preduzime mjere na zaštitu vrsta i staništa na svojoj teritoriji, poseban fokus je upravo na ptice.

Problem krivolova na ptice ugrožava postizanje ciljeva Direktive o pticama, ali i prvi cilj Strategije EU-a o biološkoj raznolikosti, kojoj je zadatak postići mjerljivo poboljšanje statusa vrsta značajnih za EU.

Potrebno je ojačati međunarodnu borbu protiv nezakonitog ubijanja, hvatanja i trgovanja divljim pticama, čime se nastoji ukloniti druga po veličini (nakon gubitka staništa) prijetnja preživljavanju divljih ptica i pomoći ostvarenju sprovođenja EU Direktive o pticama.

U studiji „*Bird Hunting along the Adriatic Flyway: An Assessment of Bird Hunting in Albania, Bosnia-Herzegovina, Croatia, Montenegro, Slovenia and Serbia*” (Schneider-Jacoby & Spangenberg, 2009), čiji je cilj bio da se ocijeni stanje lova na ptice u zemljama duž Jadranskog migratornog puta (Slovenija, Albanija, Bosna i Hercegovina, Srbija, Hrvatska i Crna Gora), za Bosnu i Hercegovinu je naznačeno da ima najlošije zakone o lovstvu, kao i najlošiju implementaciju tih zakona, i naglašeno je da nijesu implementirani ni minimalni evropski standardi koji se tiču zaštite ptica, kao i to da na nivou države ne postoje podaci o sankcionisanim slučajevima krivolova. Iako su kazne za krivolov predviđene zakonom, u praksi se ne primjenjuju. Nažalost i Crna gora ima veliki problem sa implementacijom navedenih zakona, posebno u dijelu sankcionisanja slučajeva krivolova.

1a. Sport/rekreacija

Sport/rekreacija je uglavnom upravljn prema lovnim vrstama ptica i to: jarebicama, prepelicama i lovnim vrstama pataka. Prilikom lova, koriste se plastični mamci i zvučne vabilice kojima se ptice koncentrišu na određenom prostoru radi lakšeg ulova. Osim korištenja zabranjenih sredstava, ovaj vid krivolova se upražnjava i van lovne sezone - naročito prije njenog početka - kao i nelovnim danima.

Motivacija za ovu vrstu krivolova dolazi od lične strasti prema samom činu lova, od potrebe za upražnjavanjem lova i rekreacijom, a česta motivacija su i treniranje lovačkih pasa kao i isprobavanje oružja. Do ove vrste krivolova uglavnom dolazi zbog lovnih ograničenja, jer lovci zbog nemogućnosti da love tokom čitave godine, odnosno lovne sezone, i tako postignu željene količine odstrijela, krše lovačke propise sa kojima su se upoznali kroz proces sticanja lovačke dozvole.

Glavni oblik nelegalnosti: lov van lovne sezone i nelovnim danima, lov uz korištenje mamaca i zvučnih vabilica.

Glavne vrste koje se na ovaj način love: jarebica kamenjarka, prepelica pućpura, lovne vrste pataka.

Lokacije gdje je prisutan ovaj vid krivolova su: za patke - Ulcinjska solana, Skadarsko jezero, Nikšićke akumulacije; za prepelice - okolina Podgorice, Ulcinja, Budve, Cetinja, Nikšića, Zeta, Krnovo; za jarebice - lanac primorskih planina od Orjena do Rumije, Kučke planine, Moračke planine, Pivske planine, Komovi, Mojanske planine.

Vremenski okvir: pred početak lovne sezone, nelovnim danima tokom lovne sezone (najčešće subotom).

Vabilice se postavljaju noću, lov se odvija rano izjutra. Detekcija ove vrste krivolova je olakšana činjenicom da se odvija na poznatim lokacijama koje su stanište ili odmaralište ciljnih vrsta, kao i u

očekivano vrijeme - tokom sezone migracija, kao i danima neposredno prije lovnih dana (subota, i dani uoči državnih praznika). Zvučne vabilice se mogu čuti u radijusu i od nekoliko kilometara, te ih je lako locirati i ukloniti.

Za prekršioce, ukoliko su registrovani lovci, glavna sankcija za ovu vrstu krivolova predstavlja pokretanje disciplinskog postupka unutar lovačke organizacije i oduzimanje lovačke dozvole, što takođe povlači i gubitak prava na oružje.

S obzirom na gore navedeno, ova vrsta krivolova se može regulisati i preduprijeti unapređenjem saradnje između korisnika lovišta, policije, inspekcije, građana, čime bi se obezbijedio pojačani nadzor i zajedničke akcije suzbijanja krivolova na poznatim lokacijama i u očekivanim vremenskim razdobljima. Pojačana kaznena politika u odnosu na prekršioce unutar lovačkih organizacija, kao i kroz pravosudni sistem, bi takođe doprinijela smanjenju ove vrste aktivnosti.

Ib. Trgovina pticama

Trgovina pticama se odvija zato što za njih postoji tržište, u obliku restorana koji ih služe kao specijalitete. To tržište postoji kako u Crnoj Gori (neki lokalni restorani), tako i u inostranstvu, a lovci su motivisani za ovu vrstu krivolova jer mogu da steknu znatnu materijalnu korist. Za ovu vrstu krivolova koriste nedozvoljena sredstva radi lakšeg ulova veće količine ptica (vabilice i mamci), a ulovljene ptice se prodaju na crnom tržištu u zemlji ili nelegalno transportuju u inostranstvo.

Lov u svrhe trgovine mogu obavljati sami, a mogu i u saradnji sa inostranim lovcima koji ovdje dolaze kao lovni turisti. Iako predviđen politikom lovstva, lovni turizam u Crnoj Gori nije propisno uređen u dijelu kontrole. Inostrani lovci koji žele loviti u cnogorskim lovištima moraju imati pozivno pismo koje izdaju lovačke organizacije. Sa pozivnim pismom, lovci regularno dolaze u Crnu Goru, gdje angažuju lovce koji poznaju stanje na terenu da im pružaju vodičke usluge, informacije, i asistiraju u lovu. Međutim, nakon prelaska granice, tokom obavljanja lova, njihove aktivnosti bi trebale podlijgati adekvatnijoj kontroli, da se oni ne bi mogli služiti nedozvoljenim sredstvima i loviti van propisanih lokacija i vremena.

Glavno tržište za ulovljene ptice predstavlja Italija, odakle dolazi najveći procenat inostranih lovaca. Ptice iz Crne Gore uglavnom se transportuju kopnenim putem, glavne tranzitne države su Albanija (odakle se transportuju feribotom) kao i Bosna i Hercegovina i Hrvatska (za kopneni ili morski transport). Transport se ne odvija u skladu sa carinskim propisima, te se nelegalnost ove vrste krivolova ogleda i u kršenju carinskih zakona.

Ukoliko dolazi do transporta zaštićenih vrsta, krše se i relevantni međunarodni propisi o trgovini i transportu zaštićenim vrstama (CITES konvencija).

Glavni oblik nelegalnosti: korištenje nedozvoljenih sredstava (mamci, vabilice, oružje), nelegalni transport i trgovina pticama.

Glavne vrste koje se na ovaj način love su: jarebica kamenjarka, prepelica pućpura, šljuka.

Lokacije gdje je prisutan ovaj vid krivolova: Ulcinjska solana, primorske planine.

Vremenski okvir: pretežno tokom lovne sezone.

Ovaj vid nelegalnog ubijanja ptica je najkompleksniji od svih. On stvara najveći mortalitet kod ciljnih vrsta i njim se krši najveći broj propisa. Imajući u vidu da se organizuje pod nadzorom lanca institucija, koji počinje sa Lovачkim savezom (koji izdaje pozivno pismo), korisnicima lovišta, carinom i policijom, daje mogućnost da se najefikasnije i reaguje po ovom pitanju. Adekvatnom saradnjom ovih institucija, uz podršku NVO sektora i medija, kao i prekograničnom saradnjom sa adekvatnim partnerima, ovaj vid krivolova bi se mogao preduprijeti. Takođe, za njegovo regulisanje potrebno je donijeti adekvatnu politiku lovnog turizma i prateće propise, čime bi se ovaj sektor uredio i izvukao iz sive zone.

Osim toga, u Crnoj Gori trenutno ne postoje preduslovi da proizvodi lova uđu u legalne tokove. Veterinarske kontrole za ptice nijesu obavezne, a trgovina njima nije uređena te se svaki promet odvija na crnom tržištu. Regulisanjem prometa i trgovine pticama kao proizvodima lova bi se unaprijedila kontrola, ozvaničilo tržište, pospješili finansijski efekti za korisnike lovišta, a time i poboljšala njihova motivacija za sprečavanje nelegalnog lova.

Ic. Lov na trofeje

Lov na trofeje motivisan je potrebom za sakupljanjem trofeja, koji se uglavnom odnose na primjerke velikih i harizmatičnih vrsta koje su pretežno zaštićene (npr. šumske koke, grabljivice). Pojedinačni primjerci se uglavnom love vatrenim oružjem, nakon čega se prepariraju.

Njega uglavnom upražnjavaju pojedinci koji nemaju lovačku dozvolu ni lovačko znanje i koji ne poznaju ili ne poštuju lovačku etiku. Nedostatak lovačkih znanja i vještina nadomještaju korištenjem moderne opreme koja im omogućava da lako ubiju ciljne vrste.

Glavni oblik nelegalnosti: ubijanje rijetkih i zaštićenih vrsta, korištenje nedozvoljenih sredstava za lov.

Glavne vrste koje se na ovaj način love: razne vrste grabljivica (orlovi, sokolovi, sove), lešinari (koji su u prolazu) šumske koke (tetrijeb, lještarka), velike plovuše (labud, pelikan)

Lokacije gdje je prisutan ovaj vid krivolova: širom Crne Gore, češće na sjeveru zbog većeg prisustva grabljivica i šumskih koka.

Vremenski okvir: tokom čitave godine.

Posjedovanje ptica kao trofeja za njihove vlasnike predstavlja način dokazivanja i prestiža, pa oni sami olakšavaju detekciju ove vrste krivolova tako što o tome postavljaju objave na društvenim mrežama. Iako se do informacija o ubijenim pticama može doći na ovaj način, kaznene mjere je

teško sprovesti jer te informacije u pravnoj praksi ne predstavljaju adekvatan dokaz o krivici, te je problem sa ovom vrstom krivolova upravo pravno dokazivanje. Glavni oblik suzbijanja stoga treba da bude prevencija kroz edukaciju, podizanje svijesti i pritisak javnosti kroz osudu ovakvih djela. Takođe, suzbijanju bi doprinijelo i uvođenje zakonske obaveze registracije taksidermskih preparata, po kom osnovu bi se mogli sankcionisati vlasnici i prodavci prepariranih primjeraka.

II Eliminisanje nepoželjnih vrsta

Određene vrste ptica smatraju se nepoželjnima - ili kao štetočine, prvenstveno po poljoprivredne usjeve, ili kao grabljivice na odomaćene vrste. Ova vrsta ubijanja ptica se javlja u dva oblika.

Ila. Eliminisanje vrsta koje se smatraju poljoprivrednim štetočinama

Ptice koje žive u blizini agro-ekosistema mogu potencijalno negativno uticati na uspjeh usjeva jer se hrane sjemenom, plodovima i ostalim djelovima biljnih kultura. Na teritoriji Zetske ravnice kao glavne poljoprivredne regije, usjevi se tradicionalno čuvaju od ptica postavljanjem starih ribarskih mreža u koje se one hvataju. Na taj način strada veliki broj različitih vrsta - uglavnom iz roda pjevačica - koje naseljavaju šume, livade i živice u blizini agro-ekosistema.

Mreže postavljaju vlasnici imanja, a taj vid odbrane svojih usjeva koriste kao najlakše dostupan i iz ustaljene prakse. Osim toga, kako se zadnjih godina intenzivno razvija sektor pčelarstva, učestale su i pojave eliminisanje ptice pčelarice (*Merops apiaster*) od strane medara koji je percipiraju kao prijetnju i štetočinu.

Glavni oblik nelegalnosti: korištenje nedozvoljenih sredstava (mreže).

Glavne vrste: sve vrste ptica koje žive u blizini agro-ekosistema, najčešće pjevačice; pčelarica (*Merops apiaster*).

Lokacije: Zetska ravnica, Crmnica.

Vremenski okvir: tokom čitave godine, intenzivnije tokom proljeća i ljeta.

Odbrana usjeva mrežama se uzima zdravo za gotovo - poljoprivrednici ne razmišljaju o uticaju na ptičije populacije, niti preispituju mogućnost alternativnih načina odbijanja ptica. Slična je situacija i u sektoru pčelarstva. Mortalitet koju ova vrsta aktivnosti stvara je značajan, ali potrebe i interesi poljoprivrednika prevazilaze potrebe za zaštitom ptica, i taj konflikt se ne može riješiti negativnim podsticajima. On bi se mogao razriješiti kroz saradnju zaštitara sa sektorom poljoprivrede, koja bi se ogledala u edukaciji, razmjeni informacija, kreiranju pozitivnih podsticaja za poljoprivrednike kao što su alternativna rješenja za zaštitu usjeva i nadoknade za počinjene štete. Postojanje objektivne

stručne studije o stvarnom uticaju ptica na poljoprivredne usjeve bi moglo pomoći dijalogu i nalaženju najboljih rješenja za ovaj problem.

IIb. Selektivno trovanje grabljivica

Smatra se da selektivno trovanje grabljivica prvenstveno upražnjavaju osobe čiji je hobi golubarstvo. Golubari uzgajaju golubove velike vrijednosti koji se treniraju za takmičenja. Prilikom treninga na određenom prostoru golubovi mogu stradati od strane grabljivica, te da bi spriječili takve gubitke, vlasnici golubova čiste pojedine teritorije od grabljivica koje su prijetnja golubovima. Za to koriste žive mamce (golubove manjeg kvaliteta) na koje nanose otrov, konkretno kancerogeni pesticid furadan, koji na grabljivice djeluje kao neurotoksin sa momentalnim dejstvom.

Osim što se na ovaj način ubijaju ptice, korištenje furadana predstavlja rizik i za druge životinje (divlje ili kućne ljubimce), ali i po ljudsko zdravlje, jer se upražnjava u blizini naseljenih mjesta. Posljedice mogu biti potencijalno i smrtonosne.

Glavni oblik nelegalnosti: korištenje nedozvoljenih sredstava za ubijanje ptica, ugrožavanje zdravlja i života ljudi i životinja, unošenje otrova u životnu sredinu.

Glavne vrste koje su pogođene: grabljivice (sove, orlovi, sokolovi).

Poznate lokacije: Podgorica.

Vremenski okvir: tokom čitave godine.

Otrov furadan je zabranjen i ne može se legalno nabaviti na tržištu, ali postoje njegove zalihe do kojih se može doći nezvaničnim kanalima, te im je teško ući u trag. Stoga bi se ova vrsta nelegalnog ubijanja ptica mogla preduprijeti ulaganjem u trag zalihama ovog otrova i informacijama o trgovini njime, kao i uspostavljanjem registra golubara i njihovih aktivnosti. Jačanje forenzičkih vještina veterinaru i drugog osoblja u relevantnim institucijama, kao i pravovremeni toksikološki nalazi, pospješili bi stepen detekcije, a time i procesuiranja ove vrste nelegalnih aktivnosti.

III Nelegalno hvatanje divljih ptica

U ovom obliku nelegalne aktivnosti ptice se hvataju žive radi trgovine ili držanja u zatočeništvu. Iako se ne radi striktno ubijanje ptica, one se na ovaj način uklanjaju iz prirodnih staništa, a može doći i do ozljeđivanja pa i smrti jedinki, te se i ovaj vid aktivnosti tretira u kontekstu ovog Plana.

Glavne vrste koje su pogođene: su ptice pjevačice, konkretno vrsta štiglic (*Carduelis carduelis*), čije se jedinke hvataju žive korištenjem mreža i zamki sa lijepkom, kao i grabljivice - najčešće sivi soko

(*Falco peregrinus*), čiji se mladunci hvataju na gnijezdu. Ove vrste su nacionalno zaštićene Rješenjem o stavljanju pod zaštitu pojedinih biljnih i životinjskih vrsta.

Dvije su motivacije za ovu vrstu nelegalne aktivnosti:

IIIa. Kolekcionarstvo

Držanje ptica pjevačica predstavlja posebnu vrstu strasti, a oni koji taj hobi upražnjavaju smatraju to oblikom poštovanja prirode kroz veličanje ptičije pjesme i forme. Kompleksnost pjesme se postiže planskim razmnožavanjem i ukrštanjem, te je za one koji ovu aktivnosti upražnjavaju važno da su ptice iz vještačkog uzgoja i sa poznatim pedigreeima. Ipak, u cilju izbjegavanja inbridinga i osvježavanja genetskog pula, s vremena na vrijeme se u sistem parenja unose primjerci uhvaćeni iz prirodnih staništa.

S obzirom da u Crnoj Gori ovaj segment nije propisno uređen, oni koji žele da se bave ovom vrstom hobija nemaju priliku da legalno dobave pedigirane jedinke. Stoga se odlučuju da počnu kolekciju sa divljim jedinkama ulovljenim iz prirodnih staništa.

Glavna vrsta nelegalnosti: hvatanje nedozvoljenim sredstvima (mreže, zamke sa lijepkom).

Glavne vrste: štiglic (*Carduelis carduelis*).

Lokacije: Ćemovsko polje, okolina Tivta i Kotora.

Vremenski okvir: tokom čitave godine.

Većina osoba koje se profesionalno bave ovom vrstom hobija svoj rad obavljaju po pravilima Svjetske ornitološke federacije koja su jasno i precizno definisana. Međutim, u Crnoj Gori ova vrsta aktivnosti još nije uređena setom propisa. Kolekcionari u Crnoj Gori lobiraju da se ti propisi donesu uzimajući u obzir evropske standarde, što bi na najbolji način uredilo ovu oblast jer bi svim zainteresovanima omogućilo legalnu trgovinu i razmjenu ptica. Takođe bi se uspostavili i zvanični registri uzgajivača i ptica, čime bi se jasno moglo pratiti porijeklo, kretanje, trgovina jedinkama kao i obezbijedila njihova dobrobit.

IIIb. Trgovina živim primjercima

Tržište za ptice pjevačice postoji i van Crne Gore - konkretno u Albaniji, gdje se svaki primjerak ulovljenog štiglica otkupljuje. Stoga motivacija za njihovo hvatanje potiče i od sticanja materijalne koristi od prodaje živih primjeraka. Trgovinom živih primjeraka, uglavnom se bave predstavnici

romske populacije, kao grupa slabog ekonomskog statusa, kojoj ova aktivnosti predstavlja dodatni izvor prihoda.

Glavna vrsta nelegalnosti: hvatanje nedozvoljenim sredstvima (mreže, zamke sa lijepkom, hvatanje ptica na gnijezdu).

Glavne vrste: štiglic (*Carduelis carduelis*)

Lokacije: Ćemovsko polje, okolina Tivta i Kotora.

Vremenski okvir: tokom čitave godine.

Ovaj vid aktivnosti bi se mogao preduprijeti edukacijom ciljne grupe i nuđenjem alternativnih aktivnosti kao izvora prihoda. Takođe, potrebna je saradnja sa carinom, kao i na prekograničnom nivou, sa institucijama u susjednoj Albaniji, na suzbijanju trgovine i tržišta ovim pticama.

6. Faktori koji omogućavaju nelegalno ubijanje ptica

6.1. Nizak stepen detekcije

Ukoliko se radnja nelegalnog ubijanja ptica desi unutar lovišta, zaštićenog područja, ili šume, lovočuvari, nadzornici odnosno šumari na terenu bi trebali da je detektuju, reaguju u skladu sa svojim nadležnostima i prijave slučaj. Svakako, mogućnost detekcije i prijavljivanja imaju sva lica koji primijete nelegalnu radnju bilo gdje na teritoriji države preko relevantne inspekcije ili policije.

Ipak, detekcija slučajeva nelegalnog ubijanja ptica nije jednostavna. Broj lovočuvara i nadzornika je usljed nedostatka ljudskih i finansijskih sredstava često mali te ne mogu obezbijediti adekvatan nadzor nad čitavom teritorijom lovišta odnosno zaštićenog područja (minimum koji lovočuvari pokrivaju prema Zakonu je između 10 i 20 hiljada hektara teritorije u zavisnosti od lovišta). Što se tiče inspektora, oni nemaju smjenskog rada ni dežurstava, već pretežno poštuju radno vrijeme državnih institucija (radnim danima 07-15h), tako da nijesu neprestano prisutni na terenu. Nelegalne radnje mogu se odvijati i mimo ovih područja, gdje obično nema drugih lica koja bi mogla biti svjedoci. One se takođe mogu odvijati noću, neradnim danima, na terenima koji nijesu lako pristupačni, te zbog svega toga mogu lako proći neopažene.

Slučaj nelegalnog ubijanja ptica se može detektovati i na druge načine. Društvene mreže su u zadnje vrijeme postale način da se ljudi hvale svojim "lovačkim" poduhvatima, tako sto objavljuju fotografije ili video zapise na kojima se vide ubijene ptice, te se na taj način sazna da se desio slučaj nelegalnog ubijanja ptica. To je naročito slučaj sa ubijanjem zaštićenih vrsta koje se predstavljaju kao trofeji, ili sa ubijanjem velike količine lovnih vrsta što se obično postiže korištenjem nedozvoljenih sredstava. Međutim, da bi se na ovaj način izvršila detekcija, treba da se redovno prate društvene mreže i da se bude član tih grupa, od kojih su mnoge zatvorene. Iz navedenog se zaključuje da se ni na ovaj način ne mogu detektovati svi slučajevi nelegalnog ubijanja ptica.

Jedan od problema u detekciji je i forenzičko utvrđivanje uzroka smrti. U zavisnosti od vremena koje je prošlo od čina ubistva do detekcije lešine zavisi kakav će biti forenzički nalaz, posebno toksikološki u slučajevima trovanja. Veterinari u Crnoj Gori nijesu dovoljno obučeni za utvrđivanje uzroka smrti ptica, te se u slučajevima nalaženja uginulih jedinki ne može uvijek sa sigurnošću utvrditi da li su bile predmet nelegalnog ubijanja ili je do uginuća došlo iz drugih razloga.

Kada je u pitanju carinski nadzor, i u tom segmentu je teško utvrditi da li se odvija nelegalan transport ptica preko granice. Carinici vrše kontrolu u skladu sa utvrđenim faktorima rizika, a u

slučaju transporta ptica malo šta ukazuje na ovu vrstu nelegalne aktivnosti, tako da i ti slučajevi mogu lako proći neopaženi.

6.2. Slabosti u sistemu sprovođenja zakona

Kada se detektuje slučaj nelegalnog ubijanja ptica, prvi korak je dostavljanje prijave tužilaštvu koje je procesuirana. Zatim se na osnovu nje pokreće postupak pred sudstvom koje donosi odluku o kaznenim mjerama koje se na kraju i sprovode. Međutim, kada je u pitanju nelegalno ubijanje ptica, u svim tim koracima postoje specifični problemi i barijere.

Kod zaposlenih u sistemu sprovođenja zakona, postoji nizak nivo relevantnih znanja o pticama i njihovoj zaštiti (to je slučaj sa zaštitom prirode i životne sredine generalno). To se odnosi kako na lovočuvare i nadzornike, koji su prva linija odbrane prirode od nelegalnih radnji na terenu, tako i na inspektore, policajce, carinike, tuzioce i sudije. Specifična znanja koja im nedostaju se odnose na ekološke aspekte ptica, posljedice njihovog nelegalnog ubijanja, ali i na specifične propise iz domena zaštite prirode i pravne procese uopšte. Smatra se da je to posljedica činjenice da u Crnoj Gori ne postoje specijalizovani edukativni programi iz oblasti ekologije, zaštite prirode i ekološkog prava za državne službenike.

Lovočuvari, nadzornici, šumari i ostala lica ponekad nemaju dovoljno stručnog znanja ili iskustva za pripremu adekvatne prijave koja sadrži sve potrebne elemente, te je tužilaštvo često odbaci kao nepotpunu. Takođe, kako u tužilaštvu i sudstvu nema dovoljno znanja ni iskustva kada je u pitanju nelegalno ubijanje ptica, predmeti iz ove oblasti se često ocjenjuju kao manje važni, stavljaju se na listu čekanja u odnosu na druge predmete koji se smatraju prioritetnijima, te se dešava i da zastarijevaju bez zaključenja procesa.

Sudstvo generalno bolje funkcioniše kada su u pitanju prekršaji, te dosadašnji slučajevi presuda su uglavnom bili u tom domenu (Iković 2018). Krivične prijave u ovom kontekstu su mnogo teže dokazive, a u čitavom sistemu sprovođenja zakona nema dovoljno znanja ni vještina za sprovođenje adekvatnih istraga.

Kada predmeti iz ove oblasti kriminala stignu do suda, opet zbog nedovoljnog razumijevanja suštine problema sudije uglavnom propisu uslovne kazne ili one koje su najmanje opterećujuće, a i takve se često ne izvrše do kraja. Dešava se i da se oduzete dozvole naknadno vrata, a da to nije registrovano u nekom dosijeu koji neće zastarjeti. Zbog svega toga se u javnosti kreira mnjenje da su rizici i posljedice za nelegalno ubijanje ptica mali i zanemarljivi, što predstavlja dodatni podsticaj da se ta vrsta aktivnosti upražnjava.

Svi segmenti sistema sprovođenja zakona generalno pate od nedostatka ljudskih kapaciteta - broj zaposlenih je u odnosu na obim posla nedovoljan, te uz postojeća opterećenja ne stižu da pravovremeno i adekvatno reaguju na slučajeve iz ove oblasti kriminala.

Osim generalnog nedostatka specifičnog znanja iz ove oblasti, kao i ljudskih kapaciteta, prisutan je i problem mita i korupcije, jer loše materijalno stanje zaposlenih i nedostatak finansijskih resursa u relevantnim službama za to stvaraju prostor. Problem argumentuje i činjenica da je crnogorski socijalni milje takav da su oni sa različitih strana zakona često u prijateljskim i rodbinskim vezama, a kako se ova vrsta kriminala ne smatra ozbiljnom, prestupnicima se vrlo često "progleda kroz prste".

Osim problema sa ljudstvom, postoji i problem sa propisima - neke oblasti nijesu uređene ili nijesu uređene dovoljno ili adekvatno u skladu sa realnom situacijom na terenu (lovni turizam, trgovina i promet proizvodima lova, organizacija lovnih sezona/dana, odstrijelne kvote u odnosu na procjene stanja populacija itd). Zbog toga su neke radnje nelegalne iako suštinski ne moraju biti, ili se odvijaju na osnovu neadekvatnih interpretacija, čime se otvara prostor za zloupotrebe, što u krajnjoj liniji šteti pticama i prirodi uopšte.

7. Monitoring i evaluacija

Monitoring i evaluacija Nacionalnog Akcionog Plana za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama za period 2025-2030. godine zahtijeva koordinaciju između vladinih institucija, nevladinih organizacija, lokalnih zajednica i međunarodnih partnera. Implementacijom efikasnih sistema za praćenje i evaluaciju, moguće je dugoročno smanjiti ilegalno ubijanje ptica selica i osigurati zaštitu ovih ugroženih vrsta.

Redovno izvještavanje o napretku je ključ za evaluaciju uspjeha akcionog plana. To uključuje:

Kvantitativne analize na temelju prikupljenih podataka (npr. broj prijavljenih slučajeva, postotak smanjenja ilegalnog ubijanja).

Kvalitativne analize o tome kako su određene mjere uticale na lokalne zajednice, zakonodavne promjene i ponašanje lovaca.

Na osnovu prikupljenih podataka treba periodično evaluirati efikasnost mjera. Evaluacija se koristi da bi se proverilo da li mjere u Planu zaista dovode do željenih rezultata i da li se ciljevi ostvaruju na efikasan način. To je proces koji treba da se vrši tokom implementacije plana, ali i nakon njegovog završetka. Evaluacija se deli na internu i eksternu.

- **Interna evaluacija** je proces praćenja i procene sprovođenja Plana unutar same organizacije ili institucije koja je odgovorna za njegovu implementaciju. To može uključivati:
 - Samoprocjenu aktivnosti i zadataka, da li su oni izvršeni prema planu i da li su postignuti ciljevi;
 - Praćenje procesa na terenu (na primer, koliko prijava o ilegalnom ubijanju je primljeno, koliko je edukativnih kampanja sprovedeno).
- **Eksterna evaluacija** je procena koju sprovode nezavisni eksperti ili organizacije koje nijesu direktno uključene u implementaciju Plana. Ovo je bitno kako bi se osigurao objektivan pregled postignutih rezultata i kako bi se osiguralo da plan ima šire društvene i ekološke koristi. Eksterni evaluatori mogu:
 - Analizirati uticaj Akcionog plana na lokalne zajednice i na ptice selice;

- Provjeriti usklađenost s međunarodnim normama i zakonima o zaštiti životne sredine;
- Preporučiti poboljšanja ili promene u pristupu ako postoje problemi u implementaciji.

Monitoring i evaluaciju Plana vršiće Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera – Direktorat za zaštitu prirode koje će objedinjavati podatke i pripremati dvogodišnje izvještaje o napretku sprovođenja Plana kojii će uključivati analize indikatora i preporuke za dalji rad. Ovi izvještaji biće dostupni svim relevantnim akterima, kao i javnosti, u cilju obezbjeđenja transparentnosti i participativnog pristupa.

Ovaj sveobuhvatan sistem monitoringa osigurava kontinuirano praćenje sprovođenja mjera Plana i pruža osnovu za njegovo dalje unapređenje aktivnosti u cilju borbe protiv ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama u Crnoj Gori.

8. Finansiranje

Za uspješnu realizaciju Nacionalnog akcionog plana neophodno je obezbijediti održivo i višegodišnje finansiranje svih predviđenih mjera. Procjena ukupnih troškova bazira se na vrsti aktivnosti, stepenu angažovanja institucija, potrebnoj tehničkoj opremi i logistici, kao i obimu rada na terenu, kampanjama podizanja svijesti, istraživanjima i administrativnoj podršci.

8.1. Okvirna procjena troškova po starteškim oblastima

Tabela. Finansijska procjena troškova

Aktivnost / Mjera	Godina	Troškovi (EUR)	Izvor finansiranja	Napomene
Imenovanje službenika za praćenje prijava za nelegalne aktivnosti i kontakt sa javnošću	2025	0	Državni budžet	Nisu potrebna dodatna sredstva
Edukacija službenika o ilegalnom ubijanju, uzimanju i trgovini	2025-2027	15,000 - 30,000	Državni budžet, LIFE, donacije	Troškovi organizacije i materijala
Izrada vodiča za prepoznavanje ptica	2025	10,000	Državni budžet, donacije	Izrada i štampa vodiča
Izrada elektronskih aplikacija za evidenciju i dojave	2026	25,000 - 30,000	Državni budžet	Razvoj, testiranje i održavanje softvera
Nabavka opreme za borbu protiv krivolova	2027-2028	50,000	Budžet, donacije	GPS uređaji, kamere, dronovi, softver
Edukacija carinskih službenika	Kontinuirano	10,000 godišnje	Državni budžet, donacije	Materijali i radionice
Obuke za lovočuvara, policiju, tužioce, sudije	Kontinuirano	15,000 godišnje	Državni budžet, donacije	Organizacija obuka
Izrada vodiča za suzbijanje nelegalnog ubijanja ptica	2026	5,000	Državni budžet, LIFE, donacije	Izrada i distribucija vodiča

Izrada mobilne aplikacije za dojavu o nelegalnom ubijanju	2026-2027	10,000 - 15,000	Državni budžet, donacije	Razvoj, testiranje i održavanje aplikacije
Medijske kampanje o vrijednosti ptica	Kontinuirano	15,000 godišnje	Državni budžet, donacije	Produkcija i emitovanje
Izrada analiza, studija i pravnih akata	2025-2026	20,000 - 30,000	Državni budžet, donacije	GAP analiza, studije uticaja, pravni akti
Monitoring i sistem za sakupljanje podataka	2025-2028	30,000 - 45,000	Državni budžet, donacije	Obuka, sistem evidencije, baze podataka
Promocija i podizanje svijesti u lokalnim zajednicama	2025-2027	10,000 - 20,000	Državni budžet, donacije	Manifestacije, edukativne aktivnosti

Ukupno	250-300 hiljada			
--------	------------------------	--	--	--

Napomena: Navedene cifre su okvirne i mogu biti predmet izmjena u skladu s godišnjim budžetima i dostupnim sredstvima iz nacionalnih i međunarodnih fondova.

8.2 Izvori finansiranja

Finansiranje implementacije Akcionog plana za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama, može se obezbijediti iz sljedećih izvora:

- Državni budžet – planiranjem budžeta nadležnih ministarstava;
- Lokalnih samouprava – u dijelu implementacije lokalnih mjera;
- Međunarodnih fondova i donatora: IPA, LIFE, GEF, UNDP i drugi;
- Privatnog sektora i partnerstva sa nevladinim organizacijama;
- EU programa za prekograničnu saradnju i regionalni razvoj.

8.3 Preporuke za finansijsku održivost

- Pripremiti godišnje i srednjoročne budžetske zahtjeve u skladu sa dinamikom implementacije aktivnosti predviđenih Akcionim planom;
- Razvijati projekte pogodne za donatorsko finansiranje, sa jasno definisanim ciljevima, indikatorima uspješnosti i očekivanim uticajem na smanjenje ilegalnih aktivnosti;
- Obezbijediti sinergiju sa drugim nacionalnim strategijama i planovima (npr. Strategija biodiverziteta, Strategija održivog razvoja, Plan upravljanja zaštićenim područjima), radi zajedničkog finansiranja komplementarnih aktivnosti;
- Istražiti mogućnosti za uključivanje privatnog sektora kroz mehanizme javno-privatnog partnerstva, sponzorstva i društveno odgovornog poslovanja;
- Promovisati učešće lokalnih samouprava u finansiranju i sprovođenju aktivnosti, kroz lokalne budžete i projekte koji se odnose na zaštitu prirode;
- Razmotriti mogućnost uspostavljanja posebnog fonda za zaštitu ptica selica, koji bi bio punjen iz različitih izvora, uključujući ekološke takse, kazne za kršenje propisa i dobrovoljne donacije;
- Osigurati tehničku podršku za pripremu aplikacija za EU fondove i druge međunarodne mehanizme finansiranja (npr. LIFE program, IPA fondovi, GEF, itd.).

9. Literatura:

„Bird Hunting along the Adriatic Flyway: An Assessment of Bird Hunting in Albania, Bosnia-Herzegovina, Croatia, Montenegro, Slovenia and Serbia” (Schneider-Jacoby & Spangenberg, 2009);

BirdLife International (2015) - A best practice guide for monitoring illegal killing and taking of birds. Cambridge, UK, BirdLife International;

Brochet et al, 2016 - Preliminary assessment of the scope and scale of illegal killing and taking of birds in the Mediterranean;

IUCN Red List version 2020-2023;

State of the World’s Birds 2022 (BirdLife International);

Crvene liste ptica Crne Gore 2022;

Butchart, referenca Butchart 2008). Magnin (1991);

Vickery et al. Referenca Vickery, Ewing, Smith, Pain, Barlein, Skorpilov i Gregory 2014;

Schneider-Jacoby & Spangenberg 2010; BirdLife Europe 2011; Emile et al. 2014;

M. Vugdelić (2020): nacrt Nacionalnog akcionog plana za borbu protiv nelegalnog ubijanja ptica 2020-2030, NVO Centar za zaštitu i proučavanje ptica;

10. Akcioni Plan za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama za period 2025-2030. godine

Akcioni plan za rješavanje pitanja ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama za period 2025-2030. godine

Strateška oblast A - Edukacija i jačanje ljudskih kapaciteta

Cilj

Indikator

Cilj A1: Unaprijeđenje institucionalnih kapaciteta za detekciju slučajeva nelegalnog ubijanja ptica

Obučeni predstavnici policije i inspekcije za detekciju slučajeva nelegalnog ubijanja ptica

Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala

Nadležne institucije

Rok realizacije

Indikator

Procjena sredstava

Finansiranje

obaveza

1.1. Imenovati službenike pri odjeljenjima bezbjednosti koji će biti odgovorni za praćenje prijava za nelegalne aktivnosti i kontakt sa javnošću (minimum 2 službenika po odjeljenju)

MUP (OB svake 2025 opštine)

Imenovani službenici

0 €

Nijesu potrebna finansijska sredstva

1.2. Vršiti edukaciju službenika iz nadležnih institucija o problemu ilegalnog ubijanja, uzimanja i trgovine pticama selicama

MUP (OB svake opštine); nadležne inspekcije Kontinuirano

Obučeni službenici

8.000€

Državni budžet
LIFE projekat -
CZIP
Donacije

<p>1.3. Izraditi vodič baziran na prepoznavanju ptičjih vrsta, postupanje sa vrstama, zabranjenje metode hvatanja, lova i uznemiravanja) za carinu, policiju, nadležne inspekcije</p>	<p>MEORRS Univerzitet CG PMCG AZŽS NVO</p>	<p>2025</p>	<p>Izrađen vodič i/ili štampani materijali</p>	<p>4.000€</p>	<p>Državni budžet Donacije</p>
<p>1.4. Izraditi elektronsku aplikaciju za potrebe evidencije i izvještavanja baziranu na tehnologijama prepoznavanja unaprijed isprogramiranim službenim procedurama</p>	<p>PMCG AZŽS</p>	<p>2026</p>	<p>Kreirana aplikacija</p>	<p>10.000€</p>	<p>Državni budžet</p>
<p>1.5 Izraditi Analizu operativnih kapaciteta</p>	<p>NVO</p>	<p>2026</p>	<p>Pripremljena analiza</p>		

predstavnik institucija za borbu protiv ekokriminala (i krivolova); kao i prikupljanje podataka o slučajevima u prethodnih 20 godina uključujući i procesuiranje tih slučajeva i njihov ishod	Nadležne inspekcije Ministarstvo ekologije Ministarstvo poljoprivrede MUP Sudstvo Tužilaštvo			8.000€	LIFE projekat - CZIP
---	---	--	--	--------	----------------------

1.6. Izvršiti nabavku relevante opreme za borbu protiv krivolova (npr. GPS aparati, kamere za nadzor, dronovi, specijalizovani softveri itd)	Upravljači zaštićenih područja, Korisnici lovišta, Uprava za šume	2027/2028	Nabavljena oprema za borbu protiv krivolova	20.000€	Budžet Donacije
--	---	-----------	---	---------	--------------------

Cilj A2: Podizanje svijesti i edukacija carinskih službenika za detekciju slučajeva nelegalnog transporta ptica **Obučeni predstavnici Uprave carine za detekciju slučajeva nelegalnog transpora**

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
---	-----------------------------	------------------------	------------------	---------------------------	---------------------

bi se realizovala

obaveza

2.1. Edukacija kontrolnih službi o prepoznavanju zaštićenih vrsta, postupanju sa njima, načinima detekcije nelegalnog transporta ptica na graničnim prelazima	Uprava carina, Uprava policije Nadležne inspekcije NVO	Kontinuirano	Izrađeni edukativni materijali (vodič za prepoznavanje vrsta, postupanje sa vrstama, zabranjenje metode hvatanja, lova i uznemiravanja) Broj obuka i broj službenika koji je pohađao obuke	10.000€	Državni budžet Donacije
2.2. Uspostaviti sistem za praćenje slučajeva nelegalne trgovine i transporta ptičijih vrsta (usklađen sa mjerom 1.4.)	Uprava policije JU Prirodnjački muzej Uprava Carina	Kontinuirano	Uspostavljen i redovno ažuriran sistem	5.000€	Državni budžet
	MUP			3.000€	Nijesu

2.3. Pripremiti Izvještaj za praćenje broja prijava i zajedničkih akcija za sprečavanje nelegalnog ubijanja ptica	AZŽS Nadležne inspekcije, NVO Uprava Carina	Kontinuirano na godišnjem nivou	na Pripremljen izvještaj sa statističkim podacima o broju prijava, procesuiranih slučajeva i sl.	potrebna finansijska sredstva
---	--	---------------------------------	--	-------------------------------------

Cilj A3: Unaprijeđenje znanja i vještina veterinarara za detekciju uzroka smrti ptica

Obučeni veterinari za detekciju uzroka smrti divljih ptica

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
3.1. Sprovođenje obuka iz oblasti forenzike u saradnji sa adekvatnim institucijama (Univerzitet, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, veterinarske ambulante;	Kontinuirano	Obučeni veterinari za detekciju uzroka smrti divljih ptica	8.000€	Državni budžet LIFE projekat-CZIP Donacije

poslove, veterinarske ambulante)
 Specijalistička veterinarska laboratorija,
 Veterinarska komora Crne Gore

3.2. Pripremiti obrazac za vođenje evidencije kompatibilne sa potrebama izvještavanja od strane veterinara (datum, porijeklo, lokalitet itd.)	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, veterinarske ambulante; Veterinarska komora Crne Gore	Kontinuirano	Broj prikupljenih podataka ubijenih ptica sa uzrokom smrtnosti	0€	Nijesu potrebna finansijska sredstva
---	---	--------------	--	----	--------------------------------------

3.3. Pripremiti Izvještaj od strane veterinara na osnovu dobijenih podataka iz mjere 3.2.	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, veterinarske ambulante; Veterinarska komora Crne Gore	Kontinuirano godišnjem nivou	na Pripremljen izvještaj o broju ubijenih ptica sa uzrokom smrtnosti	0€	Nijesu potrebna finansijska sredstva
---	---	------------------------------	--	----	--------------------------------------

Cilj A4: Jačanje kapaciteta za procesuiranje slučajeva nelegalnog ubijanja ptica

Obučeni službenici odgovorni za procesuiranje slučajeva nelegalnog ubijanja ptica

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
4.1. Sprovođenje obuka lovočuvara, nadzornika i šumara o postupanju u skladu sa pravnim aspektima u slučaju nelegalnog ubijanja divljih ptica	Korisnici lovišta, zaštićenih područja i područnim jedinicama za gazdovanje šumama (lovočuvari, nadzornici i šumari)	Kontinuirano	Obučeni lovočuvari, šumari, nadzornici	7.000€	Državni budžet Donacije

4.2. Sprovedenje obuka i unaprijeđenje znanja inspekcije, policije, tužioca i sudija o značaju ptica, kao i posljedicama njihovog ubijanja	MPŠV MEORRS UBHV MUP Tužilaštvo, Sudstvo	Kontinuirano	Sprovedena obuka za inspekciju, policiju, tužioce i sudije	8.000€	Državni budžet Donacije
4.3. Sprovoditi obuke tužilaca i sudija na temu pravne regulative i značaja procesuiranja slučajeva nelegalnog ubijanja ptica	Predstavnici tužilaštva i sudstva iz svake opštine	Kontinuirano	Sprovedena obuka sudija i tužilaca na lokalnom nivou	5.000€	Državni budžet Donacije
4.4. Organizovati studijske posjete za predstavnike nadležnih institucija u cilju upoznavanja sa slučajevima dobre prakse suzbijanja nelegalnog ubijanja ptica	Sudstvo Tužilaštvo Policija Nadležne inspekcije (ekološka, lovna inspekcija i	Kontinuirano	Organizovana posjeta za predstavnike relevantnih institucija	8.000€	Državni budžet LIFE projekat-CZIP Donacije

	inspekcija šumarstva)				
4.5. Pripremiti protokol za praćenje broja prijava u tužilaštvu i presuda u vezi nelegalnog ubijanja ptica	MUP Tužilaštvo	Na godišnjem nivou	Uspostavljen protokol za praćenje broja prijava i presuda	3.000€	Budžet

Strateška oblast B – Unaprijeđenje sistema sprovođenja propisa iz oblasti zaštite prirode i lovstva

Cilj B1: Unaprijediti sistem evidencije i pravni okvir donošenjem novih i revizijom postojećih propisa

Unaprijeđen sistem i pravni okvir

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
5.1. Analiza postojećih propisa koji se tiče	MEORRS	2025/2026		8.000€	Državni budžet

zaštite ptica selica (GAP analiza)

Odrađena GAP analiza zakonodavnog okvira

LIFE projekat-CZIP

Donacije

5.2. Voditi i redovno ažurirati registar lica koji drže ptice u zatočeništvu

AZŽS

2025

Uspostavljen registar držaoca divljih vrsta ptica

0€

Nijesu potrebna finansijska sredstva

5.3. Pripremiti Pravilnik za regulisanje prometa proizvoda lova ptica

MPŠV
MEORRS

2026

Donešen Pravilnik za regulisanje prometa proizvoda lova

0€

Nijesu potrebna finansijska sredstva

5.4. Uspostaviti i redovno ažurirati registar lica koja se bave trgovinom, prometom i prepariranjem proizvoda lova i njihovih derivata

MPŠV
AZŽS
PMCG

2026

Uspostavljen registar lica koja se bave trgovinom i prometom proizvoda lova

0€

Nijesu potrebna finansijska sredstva

5.5. Pripremiti pravni akt o registraciji taksidermskih aktivnosti i preparata	MEORRS Prirodnjački muzej CG	2026	Pripremljen i usvojen pravni akt o registraciji taksidermskih preparata	4.000€	Državni budžet
5.6. Pripremiti bazu sa podacima monitoringa lovnog turizma	MPŠV Lovački savez Uprava carina	2025	Redovno ažurirana baza podataka o lovnom turizmu	4.000€	Državni budžet

Cilj B2: Pripremiti vodič za suzbijanje nelegalnog ubijanja ptica

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
6.1. Izraditi vodič za suzbijanje nelegalnog ubijanja ptica	MEORRS MPŠV	2026	Izrađen vodič	5.000€	Državni budžet

	AŽŽS Lovački savez, Upravljači zaštićenih područja, NVO sektor				LIFE projekt- CZIP Donacije
6.2. Publikacija i promocija izrađenog vodiča za širu javnost	MEORRS MPŠV AŽŽS NVO	2026	Publikovan i promovisan vodič	7.000€	Državni budžet
6.3. Izvršiti edukaciju za korišćenje vodiča za relevantne službenike (lovočuvari, policajci, carinici, nadzornici, veterinari itd)	MPŠV AŽŽS NVO	2026	Broj održanih radionica	8.000€	Državni budžet

Cilj B3: Poboljšanje međuinstitucionalne saradnje

Uspostavljena saradnja

Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza	Nadležne institucije	Rok realizacije	Indikator	Procjena sredstava	Finansiranje
7.1. Formiranje koordinacionog tijela sa jasno definisanim nadležnostima i obavezama	MEORRS	Kontinuirano	Uspostavljeno koordinaciono tijelo za borbu protiv nelegalnog ubijanja ptica	4.000€	LIFE projekat-CZIP
7.2. Uspostavljanje prekogranične saradnje sa državama u kojima se odvija trgovina i transport ubijenih ptica	MEORRS MVP Zemlje regiona (Al, BiH, Hr, SjM, Sr,) i Italija	Kontinuirano	Uspostavljena saradnja sa zemljama regiona, održavanje sastanaka	0€	Nijesu potrebna finansijska sredstva
7.3. Priprema protokola za međunarodnu razmjenu informacija	MEORRS MVP	Kontinuirano godišnji/polugodišnji period	Pripremljen Protokol o razmjeni informacija na godišnjem/polugodišnjem periodu	5.000€	Budžet

7.4. Uspostaviti mrežu specijalizovanih tužioca u zemlji i regionu i promovisati njihov rad	VDT	Kontinuirano	Uspostavljena mreža specijalizovanihtužioca	4.000€	Budžet
---	-----	--------------	---	--------	--------

Cilj B4: Obezbijediti adekvatno postupanje sa uginulim, povrijeđenim i zaplijenjenim pticama **Uspostavljen adekvatan sistem za postupanja sa divljim pticama**

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
---	-----------------------------	------------------------	------------------	---------------------------	---------------------

8.1. Pripremiti Program edukacije za zaposlene u prihvatilištu o rukovanju i tretmanu životinja	MEORRS AZŽS	2027	Pripremljen Program edukacije za zaposlene u prihvatilištu o rukovanju i tretmanu životinja	5.000€	Državni budžet Donacije
---	----------------	------	---	--------	----------------------------

8.2. Pripremiti Protokol o	AZŽS	2025 - 2027	Donijet Protokol o		Državni budžet
----------------------------	------	-------------	--------------------	--	----------------

postupanju pri
oduzimanju divljih vrsta
koje se drže u
zatočeništvu bez
zakonskog odobrenja ili
se konfiskuju na
graničnim prelazima
prilikom nelegalnog
uvoza/izvoza

Nadležne
inspekcije
Uprava Carina

postupanju pri
oduzimanju divljih vrsta
koje se drže u
zatočeništvu bez
zakonskog odobrenja ili
se konfiskuju na
graničnim prelazima
prilikom nelegalnog
uvoza/izvoza

4.000€

8.3. Vršiti kontinuirane
obuke veterinaru da se
specijalizuju za tretman
divljih ptica, uz
mogućnost dobijanja
licenci

UBHVF
Veterinarska
komora CG

Kontinuirano

Broj obučениh/lincenciranih
veterinara

6.000€

Državni budžet
Donacije

8.4. Pripremiti
informacije i/ili protokole
o zbrinjavanju životinja za
lovočuvare, nadzornike,

AZŽS

2026/2027

Pripremljen protokol

3.000€

Budžet

policiju, carinu,
inspekcije itd

8.5. Utvrditi Protokol za ponovno vraćanje životinja nazad u prirodna staništa	AŽŽS	2026/2027	Protokol za ponovno vraćanje životinja nazad u prirodna staništa	3.000€	Budžet
--	------	-----------	--	--------	--------

Strateška oblast C - Prevencija nelegalnog ubijanja ptica

Cilj C1: Jačanje političke volje za sprečavanje nelegalnog ubijanja ptica

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
	Vlada CG	Kontinuirano			Budžet

9.1. Podizanje svijesti donosioca odluka	5.000€
--	--------

9.2. Pripremiti stručnu analizu o vrijednostima usluga ptica korištenjem ekonomskih metoda	MEORRS Prirodnjački muzej Agencija za zašttu žiuvotne sredine UCG NVO	2027	Izrađena Analiza o ekosistemskim uslugama	5.000€	Budžet LIFE projekat-CZIP Donacije
--	---	------	---	--------	--

Cilj C2: Uspostavljanje sistema podrške za poljoprivredne proizvođače

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
--	------------------------------------	-------------------------------	-------------------------	----------------------------------	----------------------------

10.1. Formirati Radnu grupu za podršku	MPŠV	I kvartal 2026	Formirana RG	0€	
--	------	----------------	--------------	----	--

poljoprivrednim proizvođačima	Inspekcija				Nijesu potrebna finasijska sredstva
					Budžet
10.2. Izraditi stručnu studiju o procjeni uticaja ptica na poljoprivredu	MPŠV Prirodnjački muzej UCG NVO	IV kvartal 2026	Izrađena stručna studija	6.000€	Donacije
10.3. Izraditi predlog mjera alternativnih rješenja za smanjenje štete poljoprivrednim usjevima od ptica	MEORRS MPŠV Prirodnjački muzej Agencija za zaštitu životne sredine Lovački savez NVO	II kvartal 2027	a) Izrađen predlog mjera b) Broj postavljenih alternativnih rješenja (opreme)	5.000€	Budžet Donacije
10.4. Kampanja sa ciljem promocije "posmatranja ptica"	MT NTO LTO	Kontinuirano	Broj građana/posjetilaca koji učestvuju u posmatranju ptica	7.000€	Budžet Donacije

	Upravljači zaštićenih područja				
	NVO				
10.5. Uspostaviti sistem monitoringa posjetioca za posmatranje ptica i ekonomskih benefita od ove aktivnosti u zaštićenim područjima	Opštine NTO LTO Upravljači zaštićenih područja	Kontinuirano	Dostavljen izvještaj o broju posjetilaca	5.000€	Budžet Donacije

Cilj C3: Podstaci javnost da aktivno učestvuje u suzbijanju nelegalnog ubijanja ptica

Broj volontera, građana koji su učestvovali akcijama

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
---	-----------------------------	------------------------	------------------	---------------------------	---------------------

11.1. Podstaknuti volonteri angažman građana radi suzbijanja nelegalnog ubijanja ptica	MEORRS MPŠV AZŽS Lovački Savez Lokalne zajednice NVO	Kontinuirano	Broj objavljenih konkursa/poziva za prijavu volontera	0€	Donacije
11.2. Izvršiti obuke za zainteresovanu javnost kako prepoznati slučajeve nelegalnog ubijanja ptica	MEORRS MPŠV AZŽS LS NVO	Kontinuirano	Broj održanih obuka/broj obučeni volontera	5.000€	Budžet Donacije
11.3. Uspostaviti sistem za dojavu slučajeva nelegalnog ubijanja ptica	MUP Ekološka inspekcija Lovna inspekcija Uprava carina LS NVO	Kontinuirano	Izrađena mobilna aplikaciju za dojavljivanje slučajeva nelegalnog ubijanja ptica ili alternativno uspostavljena (telefonska linija za dojave/prijave) na nacionalnom nivou	5.000€	Budžet Donacije

11.4. Vršiti redovne intervencije u staništima u cilju sprečavanja nelegalnog ubijanja ptica	AZŽS Upravljači lovišta i zaštićenih područja Lokalne zajednice NVO Volonteri	Kontinuirano	Broj izvršenih akcija/intervencija	6.000€	Budžet
--	---	--------------	------------------------------------	--------	--------

Cilj C4: Podizanje svijesti u javnosti o važnosti suzbijanja nelegalnog ubijanja ptica **Broj organizovanih događaja**

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
12.1. Organizovati medijske kampanje za opštu javnost o vrijednostima ptica i problemu nelegalnog ubijanja ptica	MEORRS Prirodnjački muzej NVO	Kontinuirano	Broj sprovedenih medijskih kampanja	8.000€	Budžet Donacije

12.2. Organizovati manifestacije u lokalnim zajednicama gdje su staništa interesantnih vrsta ptica (npr. Dan orla, Koncert štiglića, Noć sove...)	MEORRS MPNI ZZŠ Prirodnjački muzej Lokalne zajednice NVO	Kontinuirano	Broj organizovanih manifestacija	7.000€	Budžet Donacije
12.4. Organizovati edukativne aktivnosti u vaspitno obrazovnim ustanovama	MPNI ZZS Prirodnjački muzej AZŽS NVO	Kontinuirano	Sproveden program edukacije za djecu predškolskog i školskog uzrasta	6.000€	Državni budžet Donacije
12.5. Osmisliti i postaviti CITES info table na aerodromima i graničnim prelazima o	MEORRS Ministarstvom saobraćaja	Kontinuirano	Postavljene info table i izrađene brošure	4.000€	Budžet Donacije

nedozvoljenom
transportu

Uprava carina

Strateska oblast D - Monitoring i sakupljanje podataka

Cilj D1: Unaprijediti sistem monitoringa ptica i sakupljanja podataka **Unaprijeđen sistem monitoringa**

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
13.1. Unaprijediti sistem monitoringa populacija ciljnih vrsta i uvrstiti u Planove i Programe	MORRS MPVŠ Prirodnjački muzej AZŽS JPNP LS	2026		7.000€	Budžet

	NVO					
13.2. Uspostaviti zajednički Tim za monitoring	AZŽS Prirodnjački muzej JPNP LS i NVO	IV kvartal 2025	Formiran tim za monitoring	5.000€	Budžet	
13.3. Izraditi Plan monitorigna za ciljne vrste (koje vrste, koje lokacije, doba dana/mjeseca/godine, vremenski uslovi, način prebrojavanja, metode aproksimacije i korekcije, tablice za unos podataka itd)	Prirodnjački muzej AZŽS JPNP LS i NVO	2026	Izrađen Plan monitoringa ciljnih vrsta	5.000€	Budžet	
13.4. Izvršiti obuku zainteresovanih za sakupljanje podataka (prepoznavanje na terenu, tehnike	Prirodnjački muzej CG AZŽS JPNP	2026	Broj obučeniha zainteresovanih za sakupljanje podataka	6.000€	Budžet Life projekat - CZIP Donacije	

prebrojavanja, unos i analiza podataka)	Univerzitet CG LS i NVO MEORRS				
13.5. Utvrditi nulto stanje (baseline) zaštićenih ugroženih populacija ptica	AŽŽS JPNP PMCG CZIP LS Upravljači zaštićenih područja	2026-2027	Utvršeno nulto stanje	7.000€	Budžet

Cilj D2: Uspostaviti sistem za sakupljanje, obradu i analizu podataka o nelegalnom ubijanju ptica

Uspostavljen sistem za sakupljanje, obradu i analizu podataka o nelegalnom ubijanju ptica

<i>Aktivnosti koje je potrebno preduzeti da bi se realizovala obaveza</i>	<i>Nadležne institucije</i>	<i>Rok realizacije</i>	<i>Indikator</i>	<i>Procjena sredstava</i>	<i>Finansiranje</i>
--	------------------------------------	-------------------------------	-------------------------	----------------------------------	----------------------------

14.1. Pripremanje Izvještaja na osnovu baze podataka dobijenih iz mjera 1.2 i 2.2. ovog Akcionog plana	Koordinaciono tijelo	Kontinuirano	Pripremljeni izvještaji	5.000€	Budžet
14.2. Pripremiti Listu indikatora za monitoring (npr: mortalitet prouzrokovan nelegalnim ubijanjem ptica, učestalost nelegalnog ubijanja ptica, vremenska i prostorna distribucija, broj i trend prijave i presuda itd.	MEORRS MPVŠ VDT AZŽS LS	Kontinuirano	Pripremljena Lista indikatora za monitoring	4.000€	Budžet
14.3. Izraditi mapu sa crnim tačkama za područja na kojima se vrši ilegalno ubijanje ptica	Prirodnjački muzej CG AZŽS JPNPCG CZIP	Kontinuirano	Izrađena mapa sa crnim tačkama područja na kojima se vrši ilegalno ubijanje ptica	5.000€	Budžet Donacije

		LS					
		Upravljači zaštićenih područja					
14.4.	Monitoring potencijalnih negativnih uticaja ptica (npr.na poljoprivredu)	Prirodnjački muzej CG AZŽS JPNPCG CZIP LS Upravljači zaštićenih područja	Kontinuirano	Pripremljen monitoringa negativnih privredu	izvještaj potencijalnih uticaja ptica na	4.000€	Budžet
14.5.	Izraditi mapu najčešćih slučajeva trovanja	Prirodnjački muzej CG AZŽS JPNPCG CZIP LS	Kontinuirano	Izrađena mapa slučajeva trovanja	najčešćih	4.000€	Budžet Donacije LIFE projekat - CZIP

Upravljači
zaštićenih
područja